

Podpora, ochrana a svéprávnost lidí s mentálním postižením podle občanského zákoníku

Pro ty, kteří pečují

Podpora, ochrana a svéprávnost lidí s mentálním postižením podle občanského zákoníku

Pro ty, kteří pečují.

Děkujeme Petře Odstrčilové, Haně Ryšánkové, Haně Stěhulové a Dagmar Richterové za cennou pomoc při přípravě této brožury.

Obsah

Úvodní slovo	2
Úvodní slovo k revidovanému vydání	2
1. Úvod	3
2. Co můžete o svéprávnosti či omezení svéprávnosti slyšet a není to pravda	5
3. Možnosti podpory a ochrany lidí s mentálním postižením a jejich využití podle občanského zákoníku	8
3.1. Opatrovnictví	10
3.1.1. Opatrovnictví s omezením svéprávnosti	10
3.1.2. Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti	15
3.1.3. Opatrovník - funkce, pravomoci, povinnosti, odpovědnost	16
3.1.4. Opatrovnická rada	19
3.2. Smlouva o nápomoci	22
3.3. Zastoupení členem domácnosti	26
3.4. Další praktické tipy	28
4. Nástroje pro podpis smluv a porozumění smlouvě využitelné u lidí, kteří neumějí číst a psát	30
5. Zdravotnické úkony	34
6. Neplatnost právního jednání (zejména smluv)	36
7. Odpovědnost a její posuzování	39
8. Svěřenský fond	41
9. Slovníček pojmů	45
10. Přílohy - vzory návrhů	49
11. Přílohy - příklady	60
12. Závěr	67

Úvodní slovo

Vážení čtenáři,

můj úvod k příručce, kterou právě otevíráte, bude velmi stručný. To hlavní, co mě napadá, je poděkovat ze srdce lidem, kteří ji zpracovali, a dále těm, kdo se podíleli na přípravě té části občanského zákoníku, která se zabývá možnými způsoby, jak lidem s postižením rozšířit možnosti samostatného právního jednání nebo přiměřené účasti na něm. Přečtení příručky mě jako rodiče a opatrovníka znovu vyzývá k důkladnému zamyšlení, jak syna s těžkým kombinovaným postižením více zapojit do rozhodování o jeho životě. Jestli v okamžicích, kdy za něj rozhodují věci, které mu nedokážu zprostředkovat tak, aby jim mohl alespoň z části porozumět, nerozhodují „prakticky“ – tedy nevolím především pro sebe jednoduchou cestu, jak věci dobře uspořádat. Alternativy k omezení svéprávnosti, jakými jsou „smlouva o nápomoci“ nebo „zastoupení členem domácnosti“, o kterých se mj. v příručce dočtete, považuji za výzvu k porovnání, jaké jsou možnosti zapojení syna do správy jeho věci a jaká je jeho skutečná účast na ní. Nad odstavcem o „opatrovnické radě“ mne napadá, že by její existenci vlastně měl zvážit každý z nás opatrovníků – nejen jako nástroj kontroly vlastních rozhodnutí, ale také jako poradenskou skupinu pro některá obtížná a blízkým vztahem s opatrovancem zatížená rozhodování. Vlastně bych se takto mohla pozastavit u každého z nadpisů jednotlivých kapitol – to už ale nechám na vás. Přeji každému z vás, kdo jste opatrovníkem či jiným podporovatelem člověka se zdravotním postižením, abyste společně našli v příručce dobrý tvar pro formální vyjádření potřebné podpory a aby vaše společná rozhodnutí vedla ke spokojenosti a naplnění v životě člověka, kterého jste se rozhodli provázet.

Petra Odstrčilová

Úvodní slovo k revidovanému vydání

Milí čtenáři,

do rukou dostáváme přepracované a doplněné vydání této velmi potřebné a užitečné příručky, která nás krok za krokem provádí všemi záludnostmi souvisejícími se svéprávností. Seznámí nás s možnostmi, které nám občanský zákoník nabízí místo jejího neúčinného a mnohdy nesmyslného omezování. Také se zde dozvíte, jak se účinně bránit pokusům o omezování svéprávnosti vaší dcery nebo syna s postižením. Nám se to u našeho syna, i s pomocí této příručky, úspěšně podařilo.

Josef Boldiš

1. Úvod

Od 1. 1. 2014 platí v České republice nový občanský zákoník. Tento zákon zásadním způsobem změnil pohled na svéprávnost lidí se zdravotním postižením. Poradenské centrum Společnosti pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR vydalo v roce 2014 tuto brožuru, ve které jsou popsány současné možnosti právní ochrany podle tohoto zákona.

Po téměř deseti letech platnosti nového občanského zákoníku vydáváme již třetí revidované vydání této publikace, které odráží zkušenosti s nakládáním s novými možnostmi právní ochrany v soudní praxi, a také v životech lidí s mentálním postižením.

Jedním z důvodů, proč nový občanský zákoník přinesl změny ve svéprávnosti lidí s mentálním postižením je to, že Česká republika podepsala v roce 2009 Úmluvu Organizace spojených národů o právech lidí se zdravotním postižením. Úmluva je první lidskoprávní dokument hovořící o lidských právech lidí se zdravotním postižením. Nepřináší nová práva, ale potvrzuje, že musí být dodržována lidská práva všech, a tedy i lidí se zdravotním postižením. Úmluva mimo jiné obsahuje článek 12, který se týká svéprávnosti a hovoří o tom, že všichni mají mít stejná práva a měli by mít možnost je využívat s přiměřenou podporou, neměli by tedy být omezováni ve svéprávnosti. Úmluva obsahuje další velmi důležité články, které se týkají přímo nebo nepřímo svéprávnosti. Například článek, který hovoří o tom, že lidé s postižením mají právo se oženit nebo vdát, vychovávat děti, účastnit se voleb.

V celé brožuře a v naší práci se přikláníme k tomu, aby byla lidem s mentálním postižením dána co **největší možná samostatnost**. Nechceme, aby lidé s mentálním postižením uzavírali složité smlouvy, například o koupi bytu, sami. Stejně tak **není naším cílem, aby byli lidé s mentálním postižením ponecháni úplně bez pomoci**. Přesto považujeme za velmi důležité to, aby lidé s mentálním postižením mohli dělat všechna rozhodnutí, která svedou, a aby se mohli rozhodnutí o sobě účastnit všude tam, kde je to možné. A také, aby součástí vzdělávání a výchovy dětí, mladých lidí i dospělých lidí s mentálním postižením bylo to, že se budou učit, která důležitá rozhodnutí v životě budou dělat, a jak se jich mohou účastnit.

Zároveň věříme, že stejně důležité jako právní ochrana je i to, aby měl člověk s mentálním postižením kolem sebe dostatek lidí, kteří ho znají, a kterým důvěřuje. Formální právní ochrana se dá dobře nahradit nebo doplnit tím, že kolem člověka s postižením jsou lidé,

kteří se o něj zajímají, mají ho rádi a pomáhají mu. Naopak omezení svéprávnosti zpravidla nenahradí chybějící podporu.

Slovo **podpora** používáme místo slova pomoc, aby bylo jasné, že jde o to člověka „podepřít“ tam, kde si neví sám rady nebo něco nemůže či nedokáže díky svému postižení. A taky aby bylo jasné, že není cílem obklopit člověka s postižením pomocí, kterou nepotřebuje, a zajistit, aby byl „jako v peřince“. To totiž může vést k nežádoucí závislosti na pomoci a větší neschopnosti, než by bylo vzhledem k postižení konkrétního člověka nutné.

Specifickou součástí podpory člověka s mentálním postižením je **podpora při rozhodování**. Může se jednat o podporu při jeho důležitých životních i běžných rozhodnutích. Výsledkem toho, že je člověk s mentálním postižením při rozhodování podporován, je pak **podporované rozhodování**. Opakem podporovaného rozhodování je náhradní rozhodování. V takovém případě za něj rozhodne někdo jiný, například rodič nebo opatrovník, bez jeho účasti.

Brožuru jsme v první řadě napsali pro rodiče a ostatní blízké lidi, kteří pečují o člověka s mentálním postižením. Snažili jsme se, aby byla napsána srozumitelným jazykem, obsahovala informace, které jsou nejvíce potřeba, a zároveň aby byly podány jednoduše a uspořádány přehledně.

V případě, že byste potřebovali poradit s problémem, který je složitější, a informace z této brožury vám nebudou stačit, doporučujeme vám, abyste se obrátili na poradenské pracovníky SPMP ČR nebo jiné organizace, které pomáhají rodinám lidí s mentálním postižením.

2. Co můžete o svéprávnosti či omezení svéprávnosti slyšet a není to pravda

V oblasti svéprávnosti či nesvéprávnosti lidí s mentálním postižením existuje řada mýtů, tedy věcí, o kterých se říká, že jsou pravda, a přitom buď pravda nejsou, nebo jsou pravda jen částečně.

Tyto mýty způsobují, že se nástroj omezení svéprávnosti používá necitlivě, příliš často a paušálně, a to i tam, kde prakticky nehrozí žádné riziko zneužití člověka s postižením.

6 příkladů chybných tvrzení o svéprávnosti, omezení svéprávnosti nebo opatrovnictví:

MÝTUS 1 - "Omezení svéprávnosti ochrání člověka s mentálním postižením před špatnými rozhodnutími"

NEOCHRÁNÍ! Aspoň ne vždy.

Člověk omezený ve svéprávnosti může podepsat jakoukoliv smlouvu. V jeho občanském průkaze není uvedeno, že je omezen ve svéprávnosti. Pokud je tento člověk omezený v podepisování takovéto konkrétní smlouvy, smlouva platí, dokud někdo nenamítne její neplatnost. Pokud si tento člověk díky této smlouvě půjčil peníze, musí je vrátit. Pokud tento člověk na základě této smlouvy protelefonoval 15 000 Kč, musí je zaplatit.

Důležité je, aby se blízcí lidé člověka s mentálním postižením, pokud podepíše nevýhodnou smlouvu, o této smlouvě dozvěděli. Mohou se pak dovolávat neplatnosti, případně poprosit firmu, se kterou smlouvu podepsal, o zneplatnění s apelem na jejich slušnost a serióznost. O namítání neplatnosti uzavřených smluv najdete více v 7. kapitole této brožury.

Nejrizikovější je situace, kdy člověk s postižením podepisuje nevýhodné smlouvy, půjčuje si peníze, kupuje nekvalitní a nepotřebné věci na ulici a nikomu o tom neřekne. V tomto případě pak člověku hrozí dluh, exekuce a podobné nepříjemnosti. A to i v případě, že je omezený ve svéprávnosti.

MÝTUS 2 - "Člověk, který je omezený ve svéprávnosti, nenese za svoje jednání odpovědnost"

ČLOVĚK OMEZENÝ VE SVÉPRÁVNOSTI MŮŽE NĚST ODPOVĚDNOST STEJNĚ JAKO KDOKOLIV JINÝ.

To, jestli někdo je nebo není odpovědný, se posuzuje samostatně a omezení svéprávnosti automaticky neznamená, že člověk s tímto omezením nebude nést za svoje jednání odpovědnost, například když úmyslně poškodí něčí věc nebo někomu ublíží. O tom, jak se posuzuje odpovědnost za škodu, ale i za trestný čin nebo přestupek u lidí s mentálním postižením, najdete více informací v kapitole 8.

MÝTUS 3 - "Člověka, který má hluboké postižení, nekomunikuje slovy a nepohybuje se bez pomoci, je nutné omezit ve svéprávnosti co nejvíce"

ČLOVĚK, KTERÝ SE NEPOHYBUJE SÁM, NEPOTŘEBUJE BÝT OMEZOVÁN VE SVÉPRÁVNOSTI.

Při podepisování smluv, vyřizování příspěvků a výhod pro lidi se zdravotním postižením můžete využít jiné nástroje než omezování člověka s těžkým postižením ve svéprávnosti. Pokud se člověk nepohybuje sám, nehrozí, že podepíše nevýhodnou smlouvu nebo se nechá zmanipulovat k prodeji vašeho společného bytu. Není nutné ho ve svéprávnosti omezovat, ale je potřeba pro něj zajistit zastoupení ve věcech, které nemůže vyřídit sám.

Stejně tak není nutné člověka omezovat ve všech právních jednáních, která samostatně nezvládá. Například člověka s mentálním postižením, i když není schopný samostatně cestovat tramvají, není nutné omezovat v nákupu jízdenky nebo celoroční jízdenky.

Omezení svéprávnosti nemá nic společného s rozsahem jeho schopností a dovedností.

Omezení je na místě pouze tam, kde člověku hrozí závažná újma.

MÝTUS 4 - "Člověk plně svéprávný musí rozumět všem smlouvám, které se ho týkají, a všem administrativním jednáním, která se dějí v jeho prospěch, na 100%"

NEMUSÍ.

Představte si, kolik denně podepisujeme obchodních podmínek a smluv, kterým na 100% nerozumíme, nebo si je dokonce ani nepřečteme. Pokud podepisujeme smlouvu s firmou nebo organizací, která je seriózní a obecně se to o ní ví, máme tendenci nebýt tolik ostražití. Ostražitost je na místě hlavně u firem, které se jeví jako neseriózní a používají neseriózní praktiky. Aby člověk věděl, jestli je pro něj smlouva výhodná a ne naopak, může využít radu a podporu svých blízkých, případně odborníků. A to platí i u lidí s mentálním postižením.

MÝTUS 5 - "Omezení svéprávnosti ochrání člověka s postižením proti tomu, aby ho někdo podvedl"

NEOCHRÁNÍ.

Pokud někdo přiměje člověka s mentálním postižením podvodným způsobem podepsat nevýhodnou, například darovací smlouvu, omezení ve svéprávnosti ho pravděpodobně neochrání. Neznamená to ale, že zákon ochranu proti podvodům a podvodníkům neposkytuje. Poskytuje ji, ale všem, bez ohledu na to, zda je člověk omezený ve svéprávnosti či ne.

MÝTUS 6 - "Opatrovník má stejné kompetence a pravomoci, jako rodič nebo jiný zákonný zástupce dítěte, kterému není 18 let"

NEMÁ.

Opatrovník nemá plnit výchovnou roli a při plnění povinností dbá názorů opatrovance, tedy člověka s mentálním postižením, jehož je opatrovníkem. Přihlíží k nim, zařizuje jeho záležitosti v souladu s nimi. Zastupuje opatrovance (s přihlédnutím k jeho názoru) jen v oblasti právních jednání, ve kterých je opatrovanec omezený. Nerozhoduje o tom, co si obleče, co bude jíst, zda bude kouřit či pít alkohol.

3. Možnosti podpory a ochrany lidí s mentálním postižením a jejich využití podle občanského zákoníku

Hlavní změny a pojmy, které přinesl nový občanský zákoník

Jak už jsme psali v úvodu brožury, nový občanský zákoník vešel v účinnost 1. 1. 2014.

Hlavní změna, kterou přinesl a která se týká lidí s mentálním postižením, bylo zrušení institutu zbavení způsobilosti k právním úkonům.

Od roku 2014 byl tento institut nahrazen několika novými možnostmi, jak zajistit ochranu a podporu lidí v oblasti právního jednání. „Způsobilost k právním úkonům“ nahradil pojem „svéprávnost“ a tzv. „právní úkony“ dnes označujeme jako „právní jednání“. Člověka nelze „zbavit“ svéprávnosti, lze jej pouze ve svéprávnosti omezit.

Co je to právní jednání

Obecně platí, že právní jednání je projev vůle člověka ohledně nějaké záležitosti, která má pro něho i právní důsledky. To znamená, že mu pak vzniknou nová práva, ale i povinnosti. Většinou půjde o taková rozhodnutí, kde budou hrát roli peníze, například když si něco kupujeme nebo se domluvíme, že budeme za něco pravidelně platit (např. nájemní smlouva). Ale může se jednat i například o podání nějaké žádosti na úřadě či návrhu k soudu, a dokonce i uzavření manželství. Aby člověk mohl právně jednat ve všech záležitostech, musí být plně svéprávný. Plnou svéprávnost člověk získává v 18 letech.

Co je to omezení svéprávnosti

Omezení svéprávnosti je jedno z několika opatření, které může člověk s mentálním postižením využít, když potřebuje podporu při řešení svých záležitosti. Omezení svéprávnosti není nutné aplikovat všude tam, kde není člověk s mentálním postižením schopen jednat samostatně. Je žádoucí pouze tam, kde by mohl sám sebe poškodit a způsobit si újmu. V ostatních případech mu při právních jednáních, která samostatně nezvládne, stačí jiné podpůrné opatření. Omezení svéprávnosti se týká jen právního jednání. Netýká se odpovědnosti za škodu, kterou člověk někomu způsobil, nebo nevhodného chování a podobně.

Poradenské centrum SPMP ČR sleduje případy rodin, které řeší zajištění ochrany a podpory v oblasti právního jednání člověka s mentálním postižením. Zkušenosti jsou takové, že zatím mají soudy stále tendenci využívat omezení svéprávnosti a při schvalování jiných nástrojů, které nabízí nový občanský zákoník a které jsou popsány v následujících kapitolách, jsou spíše zdrženlivé. Považujeme za důležité, aby se rodiny lidí s mentálním postižením zamýšlely nad tím, jestli by se v případě jejich dcery, syna nebo jiného blízkého člověka nedalo využít mírnější a méně omezující opatření.

3.1. Opatrovnictví

Základní pojmy

Opatrovník je osoba zastupující člověka se zdravotním postižením, který je omezený ve svéprávnosti. Zastupuje ho v těch právních jednáních, ve kterých je člověk omezený. Je to rovněž osoba, která podporuje člověka pod opatrovnictvím bez omezení svéprávnosti. O funkci opatrovníka se více dozvíte v kapitole 3.1.3.

Opatrovanec je člověk, který má opatrovníka. Tento člověk může a nemusí být omezený ve svéprávnosti.

3.1.1. Opatrovnictví s omezením svéprávnosti

Kdy lze omezit člověka ve svéprávnosti

Podle § 55 nového občanského zákoníku je možné omezit ve svéprávnosti člověka pouze tehdy, pokud je to v jeho zájmu, po jeho zhlédnutí a s plným uznáním jeho práv a osobní jedinečnosti. Musí být zároveň splněny všechny tyto podmínky:

- 1. Je to v zájmu člověka se zdravotním postižením**
Pozor: Soud zjišťuje zájem dotčeného člověka a nikoliv zájem rodiny, společnosti nebo sociální služby.
- 2. Hrozí mu závažná újma**
Pozor: Pouhá újma nestačí, musí se jednat o závažnou újmu. Riziko závažné újmy může být u každého jiné a je úkolem soudu v konkrétní situaci dané riziko vyhodnotit.
- 3. Nepostačí k jeho ochraně mírnější a méně omezující opatření**
Zejména má zákon na mysli jiné možnosti než omezení ve svéprávnosti, kupříkladu smlouvu o nápomoci, zastoupení členem domácnosti, či opatrovnictví bez omezení svéprávnosti.

Z toho je jasné, že k omezení svéprávnosti se má přistupovat až jako ke krajnímu prostředku řešení situace. Ve svéprávnosti může člověka omezit pouze soud, který musí i náležitě odůvodnit, jaká závažná újma člověku hrozí a proč nepostačí mírnější a méně omezující opatření. Soud je rovněž povinen zjistit názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje. Zároveň s ním má komunikovat tak, jak je člověk, o kterého se jedná, schopen. Také má soud povinnost, slovy zákona, zhlédnout člověka se zdravotním postižením. To znamená, že se s ním musí osobně seznámit. Je proto na místě připravit se na to, že soud musí člověka se zdravotním postižením vidět a nemůže bez toho o něm rozhodnout.

POZNÁMKA: Rodiče nebo jiní blízcí můžou pozvat soud a umožnit pracovníkovi soudu nebo soudci, aby daného člověka navštívil u něj doma, a zároveň rodiče můžou soudu pomoci s ním komunikovat. Návštěva může také proběhnout v denním stacionáři nebo domově pro osoby s mentálním postižením.

Jak by mělo omezení ve svéprávnosti vypadat

Soud by měl přímo vymezit, jakého právního jednání není daná osoba schopna a které by pro ni mohlo znamenat riziko vážné újmy. Neměl by se omezit pouze na konstatování, že daná osoba není schopna činit žádná právní jednání. Zároveň má soud povinnost svoje rozhodnutí naformulovat tzv. negativně, to znamená, že v něm má vyjmenovat ta jednání, ve kterých člověka omezuje, a výrok musí být uveden spojením, že člověk „není způsobilý“. Objeví-li se ve výroku rozsudku spojení „je způsobilý“, je to nesprávně formulovaný výrok.

Jak omezení nastavit

To, ve kterých právních jednáních člověka s postižením omezit, by mělo být výsledkem vyhodnocení jeho momentální životní situace a možných rizik. Na tomto vyhodnocení by se měli podílet hlavně jeho blízcí, kteří mu pomáhají, znají ho a podporují.

Nejčastěji je omezení ohraničené finanční částkou, se kterou může člověk nakládat v určitém časovém úseku. Například omezení nakládat s vyšší částkou než 500 Kč za týden. Omezit svéprávnost člověka je možné i jen pro určitou záležitost a často je to praktičtější. Například lze omezit svéprávnost člověka pro konkrétní smlouvy, dejme tomu smlouvy o finanční službě (úvěru). Člověk pak bude moci dělat všechna ostatní právní jednání, kromě uzavření smlouvy o úvěru. Dále je například možné člověka omezit v uzavírání smluv mimo obchodní prostory – na ulici, na propagačních akcích, po telefonu nebo v nákupech na internetu.

Na jak dlouho lze člověka omezit ve svéprávnosti

Omezení svéprávnosti může soud stanovit na maximální dobu 3 let, případně – pokud je zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší – na maximální dobu 5 let. Uplynutím tříleté (pětileté) doby právní účinky omezení zanikají, pokud předtím nebylo zahájeno nové řízení. V případě, že řízení zahájeno bylo, platí původní omezení do rozhodnutí soudu, maximálně ale jeden rok. Omezit svéprávnost lze samozřejmě i na kratší časový úsek, například šest měsíců nebo jeden rok.

POZNÁMKA: Doporučujeme hlídat si tzv. právní moc rozsudku o omezení svéprávnosti. Po doručení rozsudku, pokud není podáno odvolání, počkejte měsíc a pak soud požádejte o vyznačení doložky právní moci. Jde o razítko, kde bude datum právní moci. Od tohoto data počítejte tři roky, resp. jinou lhůtu, pokud soud svéprávnost omezil v čase na dobu kratší nebo delší. Před koncem lhůty, tak dva až tři měsíce, pokud se domníváte, že je na místě, aby omezení svéprávnosti trvalo, se sami obraťte na opatrovnický soud s návrhem na úpravu svéprávnosti.

Stanovení opatrovníka

Podle nového občanského zákoníku v rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje soud člověku rovnou i opatrovníka. Při výběru opatrovníka přihlédne přitom k přáním opatrovnice – člověka s mentálním postižením, k jeho potřebě i k tomu, co navrhnou jeho blízcí lidé. O tom, co obnáší výkon funkce opatrovníka, se více dozvíte v kapitole 3.1.3.

Může člověk pod opatrovnictvím samostatně právně jednat?

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje osobu práva samostatně jednat v běžných záležitostech každodenního života. To v praxi například znamená, že osoba omezená ve svéprávnosti si bez ohledu na rozsah omezení může jít do obchodu koupit pečivo, noviny a podobné věci každodenní potřeby, stejně tak si může kupříkladu koupit jízdenku v autobuse. Běžnost je v tomto smyslu těžké definovat, protože u každého může být jiná. Doporučujeme vycházet z pravidla zdravého rozumu a z hlediska toho, co je běžné.

POZNÁMKA: I když soud v rozsudku o omezení svéprávnosti vymezí rozsah tohoto omezení, např. člověk není schopen kupovat věci hodnoty vyšší než 2000 Kč, automaticky to ještě neznamená, že když koupí televizor za 5000 Kč, je potřeba ho vrátit. Tady je nutné vždy zohledňovat, jestli mu to působí újmu. Pokud mu takový nákup vůbec žádnou újmu nezpůsobil, protože např. na vkladní knížce má 150 000 Kč, tak jeho právní jednání je platné. Spíše je v tomto případě namístě zvážit, zda nepožádat opatrovnícký soud, aby zrevidoval rozsudek o omezení svéprávnosti. Opatrovník klidně může např. nákup televizoru i dodatečně schválit.

Znalecký posudek

Jako podklad pro rozhodnutí o omezení svéprávnosti si soud vyžádá znalecký posudek u soudního znalce. Tento znalecký posudek obvykle vypracovává soudní znalec z oboru psychiatrie. Může to být ale i soudní znalec z oboru psychologie, pokud se jedná o klinického psychologa. Soudního znalce jmenuje soud. Pokud jste to vy, kdo navrhuje omezení svéprávnosti u vaší dcery, syna nebo jiného blízkého příbuzného, můžete do návrhu zmínit jméno soudního znalce, který by se vám zdál vhodný, protože je to například psychiatr, ke kterému docházíte. Soud může, ale nemusí na váš návrh přistoupit.

POZNÁMKA: Ne každý psychiatr je soudní znalec. Seznam soudních znalců najdete na stránkách Ministerstva spravedlnosti.

Soudní znalec musí vypracovat soudní znalecký posudek. To znamená, že ho bude muset člověk s mentálním postižením, o jehož omezení svéprávnosti se jedná, navštívit. Soudní znalec si patrně vyžádá i lékařské zprávy od ošetřujícího psychologa či psychiatra. Na základě rozhovoru s člověkem s mentálním postižením a případně s jeho doprovodem vypracuje znalecký posudek.

Znalecký posudek se týká zdravotního stavu posuzovaného člověka. Kromě znaleckého posudku je vhodné, aby ten, kdo omezení svéprávnosti navrhuje, dodal soudu, který o omezení svéprávnosti rozhoduje, další zprávy a informace, na základě kterých se soud může rozhodnout. Může to být například shrnutí sociální situace, které vypracuje sociální pracovník ze služby, kterou člověk s mentálním postižením využívá. Dobré je svědectví blízké osoby o tom, jak tento člověk je, nebo není schopen spravovat své záležitosti, případně jaká konkrétní rizika mu při samostatném právním jednání hrozí.

Jak omezení svéprávnosti vzniká a jak zaniká

Omezení svéprávnosti vždy vzniká rozhodnutím soudu na základě rozsudku, ve kterém je uvedeno, kdo bude opatrovníkem a na jak dlouho omezení vzniká. Zaniknout může několika způsoby, například:

- Uplynutím doby, na kterou bylo omezení svéprávnosti stanoveno, pokud nebylo otevřeno řízení o přezkoumání ve věcech svéprávnosti.
- Zrušit omezení svéprávnosti může také soud na základě návrhu na obnovení svéprávnosti.
- A dále pokud se soud po uplynutí doby, na kterou bylo omezení stanoveno, v rámci řízení o přezkoumání svéprávnosti rozhodne omezení zrušit nebo nahradit ho mírnějším opatřením.

Rozhodnutí o zrušení nebo zmírnění opatření je vždy ve formě rozsudku.

Jak na to

Návrh na omezení ve svéprávnosti, případně návrh na navrácení svéprávnosti, se podává k příslušnému okresnímu soudu podle bydliště člověka, o jehož svéprávnosti se jedná. Vzory návrhů najdete v zadní části brožury. Navrhovatel je účastníkem řízení, to znamená, že může zasahovat do řízení konkrétními návrhy na úpravu svéprávnosti, případně jiných podpůrných opatření.

Návrh na úpravu dosavadního omezení ve svéprávnosti je možné podat ve chvíli, kdy soud otevře řízení o přezkoumání ve věcech svéprávnosti – podle občanského zákoníku každé tři roky nebo pět let. Je ale také možné jej podat kdykoliv v mezidobí.

Příklad vrácení svéprávnosti z praxe:

Pan Martin (30 let) byl v minulosti omezen ve svéprávnosti. Opatrovníci byla jeho matka. Když bylo panu Martinovi doručeno usnesení soudu o otevření řízení ve věci přezkumu svéprávnosti dle nového občanského zákoníku, jeho rodiče kontaktovali Poradenské centrum SPMP ČR, aby si ujasnili některé věci z usnesení, protože jim nebyly jasné.

Po rozhovoru s pracovníky se rozhodli, že podají k soudu návrh na navrácení svéprávnosti a ke schválení předloží smlouvu o nápomoci, kdy podpůrci budou oba rodiče a dva bratři pana Martina.

Pan Martin žije s rodiči a se svými bratry je také v častém kontaktu, neformální podpora rodiny funguje v jeho případě velmi dobře. Zároveň nic nenasvědčuje tomu, že by si svým vlastním jednáním mohl nějak uškodit. Navštěvuje denní stacionář, do kterého ho doprovází rodiče.

Běžně nechodí nikam bez doprovodu a nemá žádné aktivity, při kterých by mu hrozila závažná újma způsobená jeho právním jednáním.

Soud si vzal nějaký čas na prozkoumání situace pana Martina, aby zjistil, jestli bude smlouva o nápomoci v jeho případě dostačující podpůrné opatření. Rodiče sepsali a doručili soudu další shrnutí důvodů, proč si myslí, že není potřeba, aby byl jejich syn omezen ve svéprávnosti, a proč podle jejich názoru stačí jiné, méně omezující opatření.

Soudní znalec, který pana Martina vyšetřil, se seznámil s důvody předloženými rodiči a uznal, že pro jeho ochranu je významnější faktická podpora rodiny stvrzená smlouvou o nápomoci, než omezení svéprávnosti.

K tomuto posudku přihlédl soud a rozhodl rozsudkem o navrácení svéprávnosti a schválil smlouvu o nápomoci..

3.1.2. Opatrovnictví bez omezení svéprávnosti

Další možnost, kterou zákon nabízí k ochraně člověka s duševním postižením, je jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti. Podat návrh na jmenování opatrovníka může člověk s postižením sám nebo to může udělat někdo z blízkých. K tomuto opatření také může soud přistoupit sám, když například v řízení o omezení svéprávnosti zjistí, že nehrozí riziko, že si člověk s postižením způsobí závažnou újmu, ale přesto je potřeba, aby mu někdo pomohl se správou jmění a hájením práv.

O tom, co obnáší výkon funkce opatrovníka, se více dočtete v kapitole 3.1.3.

POZNÁMKA: Soud je tímto podaným návrhem vázán v tom smyslu, že nesmí žádným způsobem měnit navrhovaný rozsah opatrovnictví. Ale bude-li mít za to, že je vhodnější omezit člověka ve svéprávnosti, může ze své vlastní iniciativy zahájit řízení o omezení svéprávnosti. V případě jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti může opatrovník jednat společně s opatrovancem i za něj bez jeho přítomnosti. Opatrovníkem bez omezení svéprávnosti může být i veřejný opatrovník, tedy obec.

Jak opatrovnictví bez omezení svéprávnosti vzniká a jak zaniká

Řízení by mělo být rychlé a flexibilní, bez rozsáhlého dokazování. O opatrovnictví bez omezení svéprávnosti rozhoduje soud prostřednictvím rozsudku.

Rozsudek je platný, dokud ho soud zase nezruší. Opatrovnictví zaniká opět rozhodnutím soudu. Toto rozhodnutí je vydáno na základě návrhu o zrušení opatrovnictví bez omezení svéprávnosti.

Jak na to

Na příslušný okresní soud je potřeba podat návrh na stanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti. Vzor, jak by tento návrh měl vypadat, najdete v zadní části brožury. Navrhovatel je automaticky účastníkem řízení a jako takového ho bude soud obesílat se všemi informacemi ohledně soudního řízení.

Příklad z praxe¹:

Paní Renatě je 47 let. Většinu svého dospělého života prožila v ústavních zařízeních. Paní Renata v současné době již čtvrtým rokem žije ve vlastním domově. S kamarádkou sdílí pronajatý byt a využívá občasnou pomoc asistentů, na věci, které samostatně nezvládá. Sama nebo s podporou asistentů si pere, nakupuje, vaří, je zaměstnaná na částečný úvazek. Paní Renata byla většinu svého života zcela zbavena svéprávnosti (dříve způsobilosti). V roce 2010 byl soudu předložen návrh na vrácení svéprávnosti a soud mu vyhověl. Zároveň soud stanovil paní Renatě opatrovnici, aby byla zajištěna její bezpečnost.

3.1.3. Opatrovník – funkce, pravomoci, povinnosti, odpovědnost

Všichni lidé, kteří jsou omezeni ve svéprávnosti, mají soudem jmenovaného opatrovníka. Opatrovníka ale mohou mít na základě soudního rozhodnutí i lidé bez omezení svéprávnosti. Jak už bylo řečeno výše, opatrovník je určen v rozsudku o omezení svéprávnosti nebo v rozsudku o jmenování opatrovníka bez omezení svéprávnosti. Opatrovník může jednat za člověka pod opatrovnictvím, může i nakládat s jeho financemi, ale vždy v souladu s jeho přáním a vůlí.

Kdo určí opatrovníka

Opatrovníka vždy určuje soud. Přihlíží při tom k přání budoucího opatrovnice i k přání jeho blízkých. Rozhodnutí o tom, kdo bude opatrovníkem, musí být součástí rozsudku o omezení svéprávnosti nebo o stanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti.

Soud se i rodiny v řízení doptá, kdo by podle jejich názoru měl být opatrovníkem. Doporučujeme se na tom domluvit v rodině na začátku řízení, aby potom nevznikaly problémy.

¹ Kazuistika z projektu Černá a Bílá. Projekt realizoval QUIP ve spolupráci s SPMP ČR díky financování Open Society Fund v letech 2012-2014. Více informací na http://www.spmpr.cz/cs/cerna_bila/

Jméno budoucího opatrovníka je možné uvést už do návrhu na omezení svéprávnosti nebo stanovení opatrovníka.

Pokud nikdo z blízkých lidí (rodičů, sourozenců) nemůže nebo nechce dělat opatrovníka, soud stanoví veřejného opatrovníka. To v praxi znamená, že opatrovníkem se stane obec, ve které člověk s mentálním postižením bydlí. Agendu opatrovníka pak vykonává sociální pracovník z obecního úřadu. Pokud jde o malý obecní úřad, vykonává tuto funkci ten, kdo je k dispozici, například starosta.

Kdo nemůže být opatrovníkem

1. Poskytovatel sociálních služeb, které člověk se zdravotním postižením využívá. Např. domov pro osoby se zdravotním postižením, stacionář.
2. Zaměstnanci tohoto poskytovatele. To znamená vedoucí zařízení, asistenti, pomocný technický personál.
3. Osoba, která je sama omezena ve svéprávnosti
4. Osoba mladší 18 let.

Co opatrovník nemůže a co by opatrovník naopak měl dělat

K povinnostem opatrovníka patří být s opatrovancem – s člověkem s mentálním postižením – v pravidelném spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění jeho práv a chránit jeho zájmy. Opatrovník musí rozhodovat podle názorů opatrovance, a vyřizovat jeho záležitosti v souladu s nimi. Základní hledisko je tedy to, co chce opatrovanec. Opatrovník nemusí za každou cenu respektovat přání a vůli opatrovance, ale musí mít pro to velmi silné důvody, např. je to nemožné (modré z nebe) nebo by to mohlo vážně ohrozit život nebo zdraví opatrovance nebo vážně ohrozit jeho majetkové poměry, apod. Opatrovník zastupuje pouze člověka s mentálním postižením v právních věcech, a to ani ne ve všech. Opatrovník nesmí za opatrovance jednat v oblasti uzavírání manželství, rodičovské zodpovědnosti, závěti a vydědění. To znamená, že opatrovník, pokud je to rodič, nemůže za svoje dítě uzavřít manželství nebo pořídit závěť pro případ smrti dítěte.

POZNÁMKA: Pokud něco opatrovanec požaduje a opatrovník to nechce dovolit (dojde ke střetu vůle), je vždy na místě tuto situaci vyhodnotit podle závažnosti. Jde-li o vážnou záležitost, o vážné přání, např. syn s lehkým mentálním postižením se chce osamostatnit a pronajmout si menší byt, ale rodič – opatrovník se z nějakého důvodu domnívá, že to nezvládne, je potřebné se obrátit na opatrovnícký soud, který buď sám rozhodne, nebo jmenuje tzv. kolizního

Kolizním opatrovníkem by byla pravděpodobně v této situaci obec.

Kolizní opatrovník je jmenován i v případě, kdy se jedná o majetek a opatrovanec a opatrovník mají oba na tomto majetku zájem, například v dědickém řízení.

Co se stane, když opatrovník zemře

Pokud opatrovník zemře, a dokud soud nejmenuje nového opatrovníka, přechází opatrovnictví na veřejného opatrovníka, tj. na obec podle místa bydliště.

Kontrola opatrovníka

Opatrovníka kontroluje soud. Tato kontrola může probíhat více způsoby. Soud si může od opatrovníka v pravidelných intervalech, zpravidla jednou ročně, vyžádat zprávu o činnosti nebo zprávu o správě financí a majetku. Forma této zprávy není předepsaná, je tedy na opatrovníkovi, v jaké formě zprávu předloží. Zpráva by měla obsahovat stručný přehled toho, co se v uplynulém období důležitého s financemi a majetkem opatrovance stalo. Někdy soudy pověří kontrolou obec. Kontrolu pak prakticky vykonává sociální pracovník obce. Z praxe víme, že i toto probíhá různě. Někdy sociální pracovník do rodiny pouze zavolá a vyptá se, jak se opatrovanci daří, někdy opatrovance a opatrovníka sociální pracovník osobně navštíví a nechá si předložit účty za větší nákupy, dovolenou atd.

POZOR: Sociální pracovník nemá v pravomoci rozhodnout, zda s majetkem a financemi opatrovník hospodaří dobře. Má pouze provést kontrolu a případné nesrovnalosti nahlásit opatrovnickému soudu.

Stížnost na opatrovníka

Stížnost na opatrovníka, na jeho nečinnost, nebo pokud tento nejedná v zájmu či jedná proti přání a vůli opatrovance, může podat kdokoli na opatrovnický soud.

Více opatrovníků

Pokud je člověk omezený ve svéprávnosti, nebo pod opatrovnictvím bez omezení svéprávnosti, může mít pouze jednoho opatrovníka pro svoji osobu. Druhého opatrovníka může mít jen pro správu jmění. U soudu ho ale musí zastupovat vždy opatrovník pro jeho osobu, i když jde o majetek.

3.1.4. Opatrovnická rada

Další nový nástroj v oblasti opatrovnictví, který nabízí nový občanský zákoník, je opatrovnická rada. Opatrovnická rada, zjednodušeně řečeno, může plnit dvě funkce:

- Kontroluje opatrovníka, zda vykonává svou funkci dobře a ve prospěch opatrovance.
- Pomáhá opatrovníkovi dělat rozhodnutí a přebírá část schvalování, které by jinak musel dělat soud.

Opatrovnickou radu tak lze využít v případě, když nechce opatrovník nést celou odpovědnost za právní jednání opatrovance sám. Lze ji taky ustanovit u veřejného opatrovníka a mít přehled o jeho činnosti a zapojit se prostřednictvím opatrovnické rady do rozhodování ohledně opatrovancových záležitostí.

DŮLEŽITÁ POZNÁMKA: I když administrativa kolem opatrovnické rady vypadá velmi komplikovaně, dá se dělat velmi neformálně. Zasedání opatrovnické rady se dá klidně zorganizovat doma v kuchyni při kávě nebo v kavárně. Jde v podstatě o to, aby se prodiskutovaly otázky související s rozhodnutím opatrovníka a aby rada, která by byla složena pravděpodobně z různých členů rodiny nebo blízkých lidí, mohla probrat způsob hospodaření opatrovníka, vyjádřit se k tomu apod. Není třeba hledat za tím komplikace, cílem je, aby opatrovníky mohly kontrolovat spíše rodiny samotné, namísto neosobního soudního úředníka.

Co to je opatrovnická rada

Opatrovnická rada kontroluje opatrovníka a dává mu souhlas s některými rozhodnutími. Je složena z nejméně tří blízkých osob z okolí opatrovance. V odůvodněných případech, pokud člověk s postižením nemá žádné další blízké lidi, může opatrovnickou radu tvořit jeden člověk. Opatrovnická rada se musí s opatrovníkem pravidelně scházet, nejméně jednou ročně. Schůzku svolává předseda rady, opatrovník, případně jiný člen opatrovnické rady či soud. Opatrovník seznámí členy opatrovnické rady s tím, co se v životě jeho opatrovance událo a jaká rozhodnutí chystají v následujícím období. Opatrovnická rada:

1. Projednává pravidelné zprávy opatrovníka.
2. Uděluje souhlas s některými rozhodnutími opatrovníka.
3. Může podat návrh na změnu opatrovníka nebo zrušení opatrovnictví.

Založení opatrovnické rady

O zřízení opatrovnické rady může žádat opatrovanec nebo někdo z jeho blízkých (rodič, sourozenec, kamarád). Při zřizování opatrovnické rady je potřeba dodržet tento postup:

1. Opatrovanec nebo někdo z jeho blízkých napíše písemný podnět k vytvoření opatrovnické rady, ten pošle opatrovníkovi.
2. Opatrovník svolá do třiceti dnů po obdržení žádosti schůzi.
3. Této schůzi se může účastnit opatrovanec, každá osoba opatrovanci blízká a kdokoliv z jeho přátel, a to i v případě, že nebyl pozván.
4. Na schůzi se hlasováním zvolí opatrovnická rada. Každý má při hlasování jeden hlas. Hlas má i člověk v opatrovnictví. Opatrovnická rada může být zvolena, zúčastní-li se schůze alespoň pět osob.
5. Z volby se musí udělat zápis, který se doručí opatrovníkovi a soudu, který opatrovníka jmenoval. Vzor zápisu najdete na konci brožury.

Členové opatrovnické rady

Členem opatrovnické rady může být jen osoba, která má o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem, a to i do budoucna, a jejíž zájmy neodporují zájmům opatrovance.

Zasedání opatrovnické rady

Opatrovnická rada zasedá nejméně jednou za rok a k zasedání ji svolá předseda, opatrovník, jiný člen opatrovnické rady, popřípadě soud. Opatrovnická rada přizve na své zasedání opatrovance i opatrovníka. O celém průběhu zasedání opatrovnické rady se udělá zápis zvoleným zapisovatelem. V zápisu o zasedání opatrovnické rady musí být zřejmé:

1. Kdy se konalo
2. Kdo se ho zúčastnil
3. Jaká rozhodnutí byla přijata
4. Případně kdo vznesl protest
5. Kdo zápis pořídil

Zápis doručí předseda opatrovnické rady opatrovníkovi a soudu, který opatrovníka jmenoval.

Opatrovnická rada dále na svém pravidelném zasedání projednává zprávu opatrovníka o jeho činnosti v záležitostech opatrovance, vyjadřuje se k soupisu jmění opatrovance a k vyúčtování

O čem opatrovnická rada rozhoduje

Pokud vznikla opatrovnická rada, pak opatrovník nemůže bez souhlasu opatrovnické rady rozhodnout o:

- změně bydliště opatrovance;
- umístění opatrovance do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení v případě, kdy to zdravotní stav opatrovance zjevně nevyžaduje;
- zásazích do integrity opatrovance (operace například), nejedná-li se o zákroky bez závažných následků.

Dále opatrovník nesmí bez souhlasu opatrovnické rady naložit s majetkem opatrovance, jedná-li se o:

- nabytí nebo převedení majetku v hodnotě převyšující částku odpovídající stonásobku životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu;
- nabytí nebo převedení majetku převyšující jednu třetinu opatrovanceva majetku, ledaže tato třetina představuje hodnotu jen nepatrnou;
- přijetí nebo poskytnutí zápůjčky, úvěru nebo jistoty v hodnotách uvedených v bodech 1) nebo 2).

Je-li to v zájmu opatrovance, může se opatrovnická rada rovněž usnést, která další rozhodnutí opatrovníka o opatrovanci podléhají jejímu souhlasu.

POZNÁMKA: V případě nové smlouvy o pobytové sociální službě, např. s domovem pro seniory nebo s chráněným bydlením, doporučujeme, aby tuto smlouvu schválila i opatrovnická rada ještě předtím, než je podepsána. O skutečnosti, že existuje opatrovnická rada, upozorněte poskytovatele služby, ten s Vámi domluví podrobnosti a postup.

Příklad z praxe:

V rámci projektu Černá a Bílá² byla vytvořena opatrovnická rada pro paní Evu. Paní Evě je 44 let. Převážnou část svého života prožila v ústavních zařízeních, kam se dostala s ohledem na zanedbání péče a zneužívání v původní rodině. Paní Eva má mentální postižení. V minulosti byla plně zbavena způsobilosti k právním úkonům, na základě nového občanského zákoníku je tak považována za omezenou ve svéprávnosti. Přehodnocení zatím nebylo provedeno. Právní jednání za paní Evu provádí veřejný opatrovník, kterým byla ustanovena obec, v níž Eva v ústavu žije. Díky přátelským kontaktům s bývalými pracovníci ústavu a dobrovolníkům, kteří začali navštěvovat obyvatele ústavu, se Eva seznámila s řadou lidí z města. Někteří z nových přátel začali Evě pomáhat v různých situacích, jako je nákup oblečení, jednání s vedením ústavu a opatrovníkem, nalezení práce, příprava na zkoušky a zejména s dosažením velkého cíle – opustit ústav. Opatrovník paní Evy ale nechce, aby se z ústavu odstěhovala do vlastního bytu ve městě, kde paní Eva bydlí. Chce, aby se nastěhovala do chráněného bydlení, které ale v místě bydliště není. Musela by se stěhovat do jiného města a přišla by o velmi cenný kontakt s přáteli a lidmi, kteří jí pomáhají. Obec, která je opatrovníkem paní Evy, je zároveň i správcem veřejného majetku (obecních bytů) a zdržuje žádost paní Evy o přidělení obecního bytu s poukazem na to, že není platná. Dochází zde ke střetu zájmů. Proto se nejbližší přátelé paní Evy rozhodli vytvořit pro ni opatrovnickou radu a doufají, že takto budou schopni paní Evě pomoci splnit její životní sen – bydlet ve vlastním bytě ve městě, které zná a kde má zázemí, které potřebuje pro samostatný život.

3.2. Smlouva o nápomoci

Smlouva o nápomoci je právní institut, který zavádí nový občanský zákoník. V praxi tento nástroj vypadá tak, že si člověk na základě smlouvy o nápomoci zvolí podpůrce, který mu pomáhá se rozhodovat. Podpůrce může být jeden nebo jich může být více. Podpůrce nerozhoduje za člověka s mentálním postižením, ale spolu s ním. V praxi to znamená, že u všech právních jednání, která se ho týkají, musí člověk s mentálním postižením být, a v případě, že je vyžadován podpis, musí se sám za sebe podepsat. U smlouvy o nápomoci samozřejmě nedochází k omezení svéprávnosti.

² Projekt realizoval QUIP ve spolupráci s SPMP ČR díky financování Open Society Fund v letech 2012-2014. Více informací na http://www.spmpr.cz/cs/cerna_bila/

Jak může podpora v rozhodování vypadat

Jak přesně by měla podpora vypadat, je těžké říct a zákon to ani nepopisuje. Může jít třeba jen o to, že podpůrce vysvětlí podporovanému člověku, jaké jsou možnosti, a dá mu informace, kterou potřebuje pro určité rozhodnutí. Podpora ale může také vypadat tak, že je to celý komplex opatření a úkonů, které se prolínají každodenním životem člověka s postižením a jeho rodiny. Může to tedy být něco jako systém komunikace s člověkem s postižením, to jak ho jeho blízcí průběžně podle jeho schopností a potřeb informují o dění kolem něj a spolu s ním tvoří jednotlivá rozhodnutí.

Jaké jsou pravomoci podpůrce?

Podpůrce postupuje při plnění svých povinností v souladu s tím, co chce podporovaný. Podpůrce jedná v souladu se smlouvou o nápomoci a plní povinnosti z ní vyplývající. Podpůrce nerozhoduje za podporovaného a nesmí ohrozit zájmy podporovaného, ani se na úkor podporovaného bezdůvodně obohatit. Pokud podporovaný právně jedná v písemné formě, např. bude uzavírat smlouvu s bankou a otevírat si účet, může podpůrce připojit svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl.

DŮLEŽITÁ POZNÁMKA: Důležité je, že podpůrce může namítat neplatnost právního jednání podporovaného člověka. Když například váš syn nebo dcera s mentálním postižením uzavře nevýhodnou smlouvu s nějakou společností a přitom neporozuměl nebo neporozuměla následkům smlouvy, můžete z pozice podpůrce namítnout neplatnost této smlouvy. O zneplatňování smluv najdete v této brožuře samostatnou kapitolu (kapitola 6).

Jak smlouva o nápomoci vzniká a zaniká

Zákon podporované rozhodování upravuje na základě smlouvy o nápomoci, kterou schvaluje soud. Slovy zákona, potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory. Jinými slovy, podpůrce s podporovaným sepíší smlouvu o nápomoci. Tam je potřebné uvést jméno podporovaného a podpůrce, případně podpůrců. Podporovaný člověk může mít více podpůrců, např. oba rodiče a kamaráda.

Odvolání podpůrce musí schválit soud, a to v případě, že podporovaný nebo podpůrce nechtějí v nápomoci dále pokračovat. Výpověď smlouvy o nápomoci mohou podat podporovaný i podpůrce. Oznámit to soudu má povinnost vždy podpůrce. Důvodem může být zhoršení vztahu mezi podpůrcem a podporovaným, špatný zdravotní stav podpůrce, který již není schopen náležité podpory, ale také třeba osamostatnění podporovaného, který již podpůrce nebude potřebovat. Soud musí takovému návrhu vyhovět, jelikož nápomoc je založena na dobrovolnosti.

Soud podpůrce odvolá i v případě, že podpůrce závažně poruší své povinnosti. Pouze v této situaci lze podpůrce odvolat i bez návrhu. K tomuto odvolání tak může dát kdokoli podnět (např. poskytovatel sociálních služeb). Mezi příklady závažného porušení povinnosti podpůrce můžeme zařadit neprojevení zájmu o podporovaného a z toho plynoucí neplnění smlouvy o nápomoci, nevhodné ovlivňování podporovaného, uzavření smlouvy s podporovaným, z níž bude podpůrce těžit na jeho úkor atd.

Naše doporučení ohledně smlouvy o nápomoci

- I když to zákon neukládá, doporučujeme vytvořit písemnou smlouvu, kterou soud schválí.
- Před tím, než smlouvu naformulujete, udělejte s člověkem s postižením mapování toho, kdo už mu pomáhá, jak a v kterých oblastech života. Toto mapování může být vodítkem pro to, kdo by mohl být podpůrcem, kolik podpůrců vybrat a v jakých oblastech bude podpůrce podporovanému pomáhat. Ti, kdo člověku s mentálním postižením poskytují podporu při rozhodování, jsou vhodnými adepty na roli podpůrce. Při sestavování návrhu smlouvy je dobré vycházet z reálné situace člověka.
- Na základě tohoto mapování je dobré napsat průvodní dopis a v něm detailně popsat, jak bude zajištěna podpora v rozhodování. To znamená kdo, jakým způsobem a v čem bude podporovanému pomáhat. Je dobré tam vyjmenovat všechny oblasti, ve kterých potřebuje daný člověk pomoci při rozhodování. Vzor návrhu smlouvy i příklad průvodního dopisu najdete na konci publikace v přílohách.
- Smlouvu o nápomoci není nutné komplikovat, lze ji upravit i jednoduše a obecně. Smlouvou se podpůrce zavazuje tomu, koho podporuje, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje a sdělení a že mu bude nápomocen radami.
- Smlouvu je ale také možné formulovat konkrétněji a vyjmenovat konkrétní oblasti,

ve kterých bude podpůrce podporovanému pomáhat a jakým způsobem (může tam být uvedeno např., že pokud jde o bankovní úkony a uzavírání smlouvy s bankou, budete jako podpůrce připojovat svůj podpis).

- Pokud je podpůrců více, je dobré do smlouvy uvést, jak budou mít rozděleny kompetence. Je dobré také uvést, co se stane, když jeden z podpůrců zemře nebo odstoupí z funkce, například, že smlouva bude pokračovat.
- Podpůrcem může být i organizace – poskytovatel sociální služby nebo organizace zastupující zájmy lidí s postižením. Pokud se pro tuto variantu rozhodnete, doporučujeme vám držet se těchto zásad:
 - Mějte raději 2 podpůrce – organizaci + někoho osobně.
 - Neurčujte jako podpůrce konkrétního zaměstnance jmenovitě, ale člověka, který vykonává určitou funkci, například klíčového pracovníka, sociálního pracovníka.
 - Uveďte do smlouvy, že podpůrce nemůže podporovat člověka s postižením v právních jednáních, ve kterých by docházelo ke střetu zájmu, například když by zaměstnanec sociální služby podporoval člověka s postižením při podpisu smlouvy se službou.

Postup při schvalování smlouvy o nápomoci

Návrh smlouvy s průvodním dopisem je potřeba zaslat na soud, a to společně s lékařskou zprávou, kde bude uvedena diagnóza, aby bylo zřejmé, že má podporovaný slovy zákona duševní poruchu.

Je pravděpodobné, že si soud podpůrce a podporovaného pozve k osobnímu seznámení. Pak soud smlouvu schválí. Platnost smlouvy je od data schválení soudem.

Soud smlouvu neschválí, odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného. To je jediná kontrola ze strany soudu.

Příklad z praxe³:

Paní Lucie má lehké mentální postižení. Psychiatricka z psychiatrické léčebny, kde byla Lucie několikrát hospitalizována, doporučila její matce nechat dceru omezit ve svéprávnosti.

Matka nejdříve nebyla proti. Pak si ale zjistila více informací o opatrovnictví, svéprávnosti

³ Projekt realizoval QUIP ve spolupráci s SPMP ČR díky financování Open Society Fund v letech 2012-2014.

Více informací a návrh smlouvy čtete na:

<http://www.kvalitavpraxi.cz/zpravodajstvi/uspesne-pouziti-navrzene-smlouvy-o-napomoci-pri-rozhodovani.html>

a o jiných alternativách a možnostech. Rozhodla se, že nechce, aby byla dcera omezena ve svéprávnosti, a že by se chtěla stát dceřiným podpůrcem a s dcerou podepsat smlouvu o nápomoci.

Po dohodě s právníkem dala dcera matce plnou moc, aby se mohla, jako její zmocněnec účastnit soudního jednání (vzor procesní plné moci najdete na konci brožury).

Aby měli u soudu větší šanci, že smlouva o nápomoci bude schválená, rozhodla se předem smlouvu o nápomoci sepsat. S formulací jí pomáhal právník. Nejprve zmapovali oblasti, ve kterých dcera potřebuje pomoci, a to zakomponovali do smlouvy o nápomoci. Když soud vidí, že jsou rizikové oblasti v životě člověka ošetřené, je větší naděje, že člověk nebude omezen ve svéprávnosti. Soud návrh akceptoval a rozhodl i bez osobní přítomnosti, že se matka stala podpůrkyní paní Lucie. Paní Lucie chápe, že před uzavřením jakékoliv smlouvy se musí poradit s maminkou. Také veřejnost zatím dobře přijímá a chápe, že matka vystupuje v roli podpůrkyně.

3.3. Zastoupení členem domácnosti

Další alternativa k omezení svéprávnosti je zastoupení členem domácnosti. O zastoupení rozhoduje soud. Zástupce může jednat za zastupovaného podobně jako opatrovník, ale ve velmi omezeném rozsahu. Zastoupení může vykonávat:

- potomek, tedy dítě podporovaného,
- předeek – matka, otec, babička nebo dědeček podporovaného,
- sourozenec,
- manžel nebo partner,
- osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.

Jak zastoupení vzniká

Zastoupení není založeno na smlouvě, je méně formální a můžeme mluvit o určité dohodě mezi zastoupeným a zástupcem. Zákon předpokládá, že zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení. Zastoupený může toto odmítnout, potom zastoupení nevzniká. K odmítnutí stačí, aby osoba měla schopnost toto odmítnutí projevit.

I když u zastoupení mluvíme o dohodě, nejde o formální dohodu ve smyslu smlouvy. Podstatou spíše je, že zastoupený, např. i člověk s vysokou mírou podpory (s těžším postižením), neprojeví nesouhlas.

Ke vzniku zastoupení se opět vyžaduje schválení ze strany soudu. Je proto nutné požádat soud o schválení zastoupení. To lze učinit návrhem. Vzor návrhu na schválení zastoupení najdete na konci brožury. Zároveň platí, že před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor zastoupeného. Pokud to je člověk s mentálním postižením, měl by s ním soud mluvit tak, aby mu rozuměl. Soud může navštívit budoucího zastoupeného i u něho doma nebo v zařízení, kde bydlí, může si předvolat zástupce a zjistit okolnosti, proč zastoupení vzniká.

Zástupce dostane od soudu písemné rozhodnutí o vzniku zastoupení, ve kterém by mělo být uvedeno, že člověka s postižením zastupuje v obvyklých záležitostech. Tímto dokumentem se pak může prokázat, při různých právních jednáních.

Zánik zastoupení

Zastoupení není časově omezeno. Celkově je mnohem méně formální než opatrovnictví. Zastoupení zaniká, pokud se jej zástupce vzdá nebo pokud zastoupený odmítne, aby ho zástupce dále zastupoval. K odmítnutí postačí schopnost projevit přání. Zastoupení dále zaniká, pokud zástupce odvolá soud. K tomu postačí, aby soud obdržel podnět. Podnět může podat kdokoliv.

Jaká má zástupce oprávnění a povinnosti

Zástupce má povinnost dbát na ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv. Zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného. Zástupce však není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity člověka s trvalými následky. To kupříkladu znamená, že zástupce nemůže vydat souhlas s většími lékařskými úkony, jako je např. operace. Vydání souhlasu se bude v tomto případě řídit zákonem o zdravotních službách.

Zákon rozlišuje možnost hospodařit s příjmy zastoupeného, např. invalidní důchod a příspěvek na péči, a s peněžními prostředky na účtu. Co se týče příjmů, zástupce může s nimi nakládat v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného.

POZNÁMKA: Zákon obvyklost nedefinuje, bude záležet na konkrétní situaci konkrétního člověka. U každého může být obvyklé něco jiného. Určitě půjde o nákupy věcí běžné denní potřeby, o pravidelné platby nájmu, energií, nikoliv však už například o koupi automobilu apod. S peněžními prostředky na účtu zastoupeného může zástupce nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce. To je v současné době 3410 Kč. Chodí-li invalidní důchod a příspěvek na péči na účet zastoupeného, vztahuje se na ně pravidlo o příjmech a tedy i pravidlo o obvyklosti. Zástupce určitě může zaplatit z účtu nájem, inkaso, platby za úhrady služeb apod. a neobávat se pravidla limitu ve výši životního minima. Toto pravidlo o limitu 3410 Kč bychom pak uplatnili nad rámec obvyklosti, např. chceme-li zastoupenému koupit dražší oblečení nebo elektroniku a týkalo by se např. úspor na účtu.

Naše doporučení

Domníváme se, že tento nástroj není vhodný pro rodiny a lidi s postižením, kteří mají větší majetek a je pravděpodobné, že s tímto majetkem budou chtít manipulovat. Obtíže mohou nastat například ve chvíli, kdy by zástupce chtěl vybrat stavební spoření toho, koho zastupuje. Zároveň bychom tento nástroj nedoporučili těm, kteří mají vážnější zdravotní problémy, které vyžadují pravidelné zdravotní zákroky.

Více zástupců

Zákon umožňuje, aby měl zastoupený více zástupců. Doporučujeme, aby se zástupci vždy dohodli mezi sebou na určitých pravidlech, např. jeden z rodičů provádí měsíční platby, druhý z rodičů nakupuje jídlo a věci běžné potřeby.

3.4. Další praktické tipy

V řízení o stanovení opatrovníka s omezením svéprávnosti nebo bez omezení svéprávnosti je možné, aby si dotčený (ten koho se opatrovnictví týká – člověk s mentálním postižením) zvolil zástupce, který ho bude v řízení zastupovat. Tomuto zástupci udělí procesní plnou moc. Tímto způsobem je možné do řízení „vtáhnout“ další osobu, která se stane účastníkem řízení. Korespondenci od soudu pak dostává zástupce. Toto řešení je praktické, protože díky němu se může další osoba stát účastníkem řízení. Například druhý z rodičů, který není návrhovátelem, nebo i sociální pracovník či zástupce nějaké pomáhající organizace. Tuto možnost taky mohou využít rodiče, když návrh na omezení svéprávnosti podá někdo jiný, například nějaké zařízení (viz praktický příklad v kapitole 3.3 o smlouvě o nápomoci).

Praktické také může být to, že člověk s postižením pak nebude dostávat doporučené soudní obsílky, což může být komplikace v případě, že se neumí podepsat, nebo je pro něj problém dojít na poštu. Vzor procesní plné moci najdete na konci brožury.

Plnou mocí může také opatrovník zmocnit další osobu, aby ho zastoupila. Je ale nutné, aby tato plná moc byla udělena na konkrétní úkony s časovým omezením. Opatrovník tak může například zmocnit někoho dalšího v případě, že je na omezenou konkrétní dobu ze zdravotních důvodů neschopen vykonávat funkci opatrovníka, například jde na operaci a ví, že v tomto období bude probíhat nějaké důležité právní jednání. Opatrovník může udělit plnou moc k podepisování informovaného souhlasu se zdravotnickým úkonem také v případě, kdy opatrovance doprovází do zdravotnického zařízení jiná osoba. Příklad, jak by mohla taková plná moc vypadat, najdete na konci brožury.

Příklad z praxe:

Pan Emanuel má těžké mentálním postižením. Pohybuje se na vozíku a se svým okolím komunikuje neverbálně. Jeho opatrovníci byla stanovena matka. Pan Emanuel má různé zdravotní problémy, díky kterým je nutné ho čas od času hospitalizovat na specializované klinice v Praze, což je cca 200 km od jeho bydliště. Pan Emanuel je dospělý muž a jeho matka – opatrovnice nemá dostatek fyzické síly na to, aby mu poskytla podporu při některých zdravotnických úkonech nebo například při koupání. Z tohoto důvodu s ním do nemocnice chodí jako doprovod její partner. Matka pana Emanuela mu na omezenou dobu, na kterou je plánována hospitalizace, dává plnou moc k udělování informovaného souhlasu se zdravotnickými úkony.

4. Nástroje pro podpis smlouvy a porozumění smlouvě využitelné u lidí, kteří neumějí číst a psát

To, že člověk s mentálním postižením neumí číst a psát nebo se neumí podepsat, je často argumentem pro to, aby byl tento člověk omezen ve svéprávnosti. V praxi se ale tato situace dá řešit i jinými způsoby. Některé způsoby známe už z dřívější doby a některé nové přinesl nový občanský zákoník.

Nástroje z občanského zákoníku, které jsou alternativou k omezení svéprávnosti:

- zastoupení členem domácnosti;
- smlouva o nápomoci;
- opatrovník bez omezení svéprávnosti.

O těchto nástrojích a jak je využít, jste se více dozvěděli ve 3. kapitole této brožury.

K tomu, jak řešit podepisování smluv, důležitá rozhodnutí, manipulaci s financemi, je dobré přistupovat individuálně, podle potřeb a dovedností člověka se zdravotním postižením. Nástroje, které obsahuje občanský zákoník v kombinaci s dalšími možnostmi, přinášejí nepřeborné možnosti, jak vyřizování osobních záležitostí u lidí s mentálním postižením nastavit.

Podpis smlouvy se svědky

Člověk s postižením může udělat místo podpisu jakoukoliv značku a zároveň podpis připojí někdo z jeho blízkých podporovatelů (rodiče, sourozenec). Při takovémto podepisování doporučujeme, aby byli také přítomni 2 svědci, kteří na podepisované smlouvě nemají bezprostřední zájem a svými podpisy stvrdí pravost značky. Může to být i otisk prstu nebo jiné části těla.

K podepsané smlouvě se připojí popis, jakým způsobem byla smlouva stvrzena, kdo byli svědci, datum a podpis svědků a podporovatelů.

Pokud člověk s mentálním postižením, má postižení takového druhu, že není schopen udělat ani značku, mohou smlouvu podepsat pouze dva svědci a rodiče.

Příklad z praxe:

Sociální služba denní stacionář potřebovala, aby Adam – jejich klient s těžkým autismem a mentálním postižením, podepsal novou smlouvu o sociální službě. Adam se neumí podepsat, umí ale udělat značku – křížek. Smlouvě plně nerozumí, nerozumí ani dané situaci, proč je potřeba podepisovat novou smlouvu. Rodiče mu vysvětlili, že bude podepisovat smlouvu, aby mohl dál docházet do stacionáře, ale ani oni si nejsou jisti, zda jejich syn porozuměl této informaci. Jsou si ale jisti tím, že do stacionáře chce chodit, protože už tam dochází pátým rokem, je tam spokojený a chodí tam velmi rád.

Smlouva byla podepisována v pracovně vedoucí stacionáře v její přítomnosti, tak jako se to děje u všech smluv, aby si toto místo klienti zapamatovali jako místo, kde se dějí důležité a oficiální věci.

Přítomni byli maminka Adama a jako svědci další dva rodiče, jejichž děti dochází do stacionáře a kteří Adama a jeho rodinu znají. Adam udělal na smlouvu křížek, podpis přidali jeho rodiče a svědci.

Vedoucí stacionáře sepsala krátký popis okolností, za kterých byla smlouva podepsána a proč. Tento popis byl připojen k smlouvě.

Plná moc k podpisu určitého druhu smluv.

Plnou moc k vyřizování jednotlivých záležitostí (vyřízení invalidního důchodu) nebo skupiny záležitostí (podepisování smluv o sociálních službách) vám může udělit vaše dcera nebo syn s mentálním postižením. Plná moc by měla být podepsána jak zmocnitelem (v tomto případě je to člověk s mentálním postižením), tak zmocněncem (ten, komu je plná moc dáována). Plná moc by měla být notářsky ověřena. Pokud se vaše dcera nebo syn neumí podepsat, můžete použít způsob popsáný v předchozím odstavci „podpis smlouvy se svědky“.

Některé úřady mají vlastní formulář pro plnou moc. Například Česká pošta má svůj vlastní formulář pro plnou moc k přebírání doporučených dopisů. Tento formulář by vám měli být schopni dát na každé poště. Plná moc pro doporučené dopisy nemusí být ověřena notářsky. Nevztahuje se však na přebírání soudních obsílek – obálek s modrým pruhem.

Zřízení bankovního účtu s disponentem

Tento nástroj lze využít při zřízení bankovního účtu. Mít vlastní bankovní účet je pro lidi s mentálním postižením velký krok v samostatnosti. Mnoho rodičů se tohoto kroku obává a považuje ho za velmi rizikový nebo zbytečný. Pokud člověk s mentálním postižením pracuje

ve firmě, která zaměstnává více lidí na chráněném pracovním místě, může po něm zaměstnavatel chtít, aby měl svůj vlastní účet, na který mu chodí výplata. Řešením může být vytvoření účtu pro člověka s mentálním postižením s disponentem, kdy disponent je osoba blízká – rodič, sourozenec nebo jiná pečující osoba.

Tato možnost existuje skoro ve všech bankách, s malým rozdílem hlavně v počtech disponentů.

Vyřízení invalidního důchodu v zastoupení

Pro vyřízení invalidního důchodu je možné opět někoho zplnomocnit. Plná moc pro vyřízení invalidního důchodu nemusí být ověřena notářem. Musí být podepsána zplnomocněncem i zplnomocnitelem. Pokud zmocnitel není schopen se podepsat, může být speciálně pro toto jednání stanoven opatrovník. Opatrovníka stanoví Česká správa sociálního zabezpečení na žádost Pražské správy sociálního zabezpečení, Městské správy sociálního zabezpečení Brno nebo příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

Další možností je, že vám ošetřující lékař napíše potvrzení, že vaše dcera nebo syn je v takovém zdravotním stavu, který jim neumožňuje žádost o dávku sepsat. Toto potvrzení předložíte na správu sociálního zabezpečení. Žádost pak můžete vyřídit za vaše dítě i bez plné moci.

Zvláštní příjemce invalidního důchodu a příspěvku na péči

Stejně tak je možné zařídit, aby výplatu dávek jako invalidní důchod nebo příspěvek na péči za člověka s postižením přebíral někdo jiný. To je možné prostřednictvím jmenování zvláštního příjemce pro tu konkrétní dávku. Postup, jak jmenovat zvláštního příjemce, není jednotný a liší se podle dávky a místa, kde žadatel žije. O přesném postupu se poradte na místě, kde o dávku žádáte.

Co můžete pro člověka s mentálním postižením udělat **PŘED** podepisováním důležitých smluv, před důležitými zdravotními úkony a podobně:

1. Připravit základní body smlouvy ve stručné, snadno srozumitelné formě. Pokud jste rodič a nemáte na to čas, zkuste o to poprosit pracovníky sociální služby, kterou váš potomek využívá. Sociální služby například mají podle zákona o sociálních službách 108/2006 Sb. povinnost informovat budoucí i stávající uživatele sociální služby o sociální službě tak, aby tomu rozuměli. Pokud váš člověk s mentálním postižením neumí číst a psát, můžete snadno srozumitelný text použít tak, že mu ho přečtete a ukážete obrázky. Výhodou je, že uvidí pokaždé stejný dokument i obrázky a uslyší tentýž text. Zjednodušený text smlouvy pak například můžete připojit ke skutečné smlouvě a tyto dokumenty tak propojit.
2. Seznámit člověka s postižením dopředu s místem a osobami, které budou při podpisu smlouvy přítomny.
3. Umožnit mu vyzkoušet si, co se změní po podepsání smlouvy, například mu umožnit docházku do denního stacionáře „na zkoušku“ ještě před tím, než se definitivně rozhodne o využívání služby podpisem smlouvy.

5. Zdravotnické úkony

Je pravidlem, že každý léčebný zákrok je podmíněn souhlasem toho, kdo se mu má podrobit. Takový souhlas je vždy právním jednáním, protože jím vzniká právo zdravotníka jednat. Pravidla udělování souhlasu najdeme v zákoně o zdravotních službách (ZZS)⁴ a v občanském zákoníku⁵. I když je vzájemný vztah obou zákonů místy komplikovaný, v zásadě platí, že občanský zákoník se uplatní, pokud zákon o zdravotních službách nestanoví ve stejné otázce jiná, případně podrobnější pravidla.

Pokud zákon nebo zdravotnické zařízení nepožaduje písemný souhlas, člověk může vyjádřit souhlas ústně nebo i pouhým jednáním (tzv. konkludentně)⁶. Tak to bývá hlavně u jednoduchých úkonů – třeba nastavením ruky pro odběr krve.

Aby byl souhlas platný, musí být také svobodný a hlavně informovaný. To znamená, že člověk musí předem dostat všechny podstatné informace týkající se jeho zdravotního stavu, navrženého léčebného postupu a jeho změn. Poskytnout člověku dostatek informací a ve srozumitelné formě je odpovědností zdravotnického zařízení. Vysvětlení musí být takové, aby člověk mohl zvážit nutnost a užitečnost zákroku i možná rizika a podle toho se bez jakéhokoliv nátlaku rozhodnout.

Jsou i situace, kdy je možné poskytnout člověku zdravotní péči bez souhlasu. Je to tehdy, když mu jeho stav neumožňuje souhlas udělit a péče je neodkladná a nezbytná k záchraně jeho života nebo zamezení vážného poškození jeho zdraví.

Pokud není svéprávnost člověka v této oblasti rozsudkem omezena, je jeho souhlas nebo nesouhlas s léčbou právně závazný a zdravotnické zařízení musí jeho názor respektovat.

Když je člověk omezen ve svéprávnosti, je situace složitější. Soud v rozsudku vymezí, ve kterých věcech nemůže člověk sám platně právně jednat a může jít i o omezení při rozhodování o vlastním zdravotním stavu a způsobu léčby.

⁴zákon č. 372/2011 Sb., ZZS, § 34 a následující

⁵§ 93 a násl. NOZ

⁶NOZ v § 97 odst. 2 obsahuje vyvratitelnou právní domněnku, že pokud se pro souhlas nevyžaduje písemná forma, má se za to, že byl souhlas udělen.

Souhlas potom dává opatrovník⁷, ale vždy by měl člověku vysvětlit, co zákrok obnáší⁸, zjistit a respektovat jeho názor⁹ a souhlasit jen s takovými zákroky, které jsou ku prospěchu člověka. Pokud jde o zákrok s trvalými a vážnými následky nebo pokud jej člověk sám odmítá, potřebuje opatrovník i souhlas soudu¹⁰.

Souhlasu opatrovníka není zapotřebí, pokud jde o neodkladnou, akutní péči a nelze ho včas získat, a také v případě, že je podezření z týrání či zneužívání člověka. U běžných ošetření a zákroků (tedy bez trvalých nebo závažných následků) však může člověk dát souhlas sám.

Pokud má člověk podpůrce, ten má právo i povinnost být přítomen, pokud si to podporovaný přeje, radí mu a vysvětluje. Souhlas s poskytnutím zdravotní péče ale uděluje sám podporovaný.

Případná hospitalizace člověka, který k ní sám nedal souhlas, je možná jen při striktním dodržení zákonných pravidel, která zajišťují kontrolu důvodů hospitalizace soudem.

⁷ § 35 ZZS

⁸ § 94 NOZ

⁹ § 466 odst. 2 a § 467 odst. 1 NOZ

¹⁰ § 100 - 102 NOZ, § 480 odst. 1 v komb. s § 482 odst. 1 NOZ

6. Neplatnost právního jednání (zejména smluv)

Lidé se zdravotním postižením jsou omezováni ve svéprávnosti mimo jiné i z obavy, aby nepodepsali nějakou nevýhodnou smlouvu, nepůjčili si peníze, nezastavili byt, nebo si neuškodili jiným právním jednáním. I když je člověk omezený ve svéprávnosti a má opatrovníka, může se dostávat do situací, kdy sám právně jedná způsobem, který mu škodí. V tomto směru ho chrání jen reálná podpora, kterou využívá. Nejvíc člověka chrání to, že kolem sebe má lidi, kteří se o něj zajímají, sledují, co dělá, pomáhají mu dělat různá rozhodnutí, spravovat finance. To mohou příbuzní, blízcí lidé, asistenti, přátelé. Čím více jich člověk s postižením má, tím lépe. Velmi důležité je také, aby jim člověk s postižením důvěřoval a s případnými potížemi (třeba s tím, že mu chodí upozornění, že něco nezaplátil) se jim svěřil.

Je také důležité si uvědomit, že omezení svéprávnosti může pouze usnadnit dokazování při posuzování neplatnosti takového jednání a že ochrana, kterou poskytuje zákon lidem s mentálním postižením, kteří nejsou omezeni ve svéprávnosti, je prakticky stejná. V obou případech je potřeba se prohlášení neplatnosti domáhat nejprve u protistrany, a pokud ta ji neuzná, pak u soudu. U duševní poruchy, která je trvalého rázu, pak prokazování není zpravidla složité.

Omezení svéprávnosti není uvedeno v občanském průkazu a mnoho smluv se navíc běžně uzavírá bez dokladu, například po telefonu. Pokud vaše dcera, syn nebo jiný blízký člověk se zdravotním postižením, který je omezený ve svéprávnosti, uzavře nevýhodnou smlouvu a vy, nebo někdo jiný blízký se to nedozví, tak právní jednání je sice podle zákona neplatné, ale protože to smluvní strany nevědí, dochází k plnění smlouvy. To znamená, člověk se zdravotním postižením dostane smluvenou půjčku, nebo je mu zřízen účet u smluveného telefonního operátora. Toto plnění musí být vždy vráceno, i když je smlouva prohlášena za neplatnou – jedná se o takzvané bezdůvodné obohacení. Pokud se vrátit nedá, tak se zpravidla nahrazuje v penězích.

Zásadní tedy je, aby, pokud člověk uzavře nějakou nevýhodnou smlouvu, se o tom dozvěděl někdo z jeho blízkých. Domáhat se prohlášení neplatnosti u soudu pak může člověk sám, případně jeho opatrovník nebo podpůrce. Bez takového návrhu přihlíží soud k neplatnosti jednání jen v případě, pokud také porušuje zákon či dobré mravy a veřejný pořádek¹¹.

¹¹ § 588 NOZ .

Důležité také je, že podle nového občanského zákoníku je smlouva, kterou člověk omezený ve svéprávnosti uzavřel platná, pokud se neprokáže, že mu působí újmu. Může si tedy například koupit televizor za 10 000 Kč, i když je omezen v nakládání s finančními prostředky nad 5000 Kč měsíčně, pokud těch 10 000 Kč má na účtu a chce je na nákup televizoru použít.

Možných důvodů neplatnosti právního jednání je celá řada.

- Podle nového občanského zákoníku je neplatné právní jednání osoby, která k němu není způsobilá, protože je omezena ve svéprávnosti.
- Stejně tak je ale neplatné i právní jednání osoby jednající v duševní poruše, která ji k němu činí neschopnou tedy aniž by byla osoba omezena ve svéprávnosti. Jde o § 581 nového občanského zákoníku.
- Dále je neplatné právní jednání, které se přičí zákonu či dobrým mravům. Toto je upraveno v § 580 nového občanského zákoníku.
- Podobně je neplatné právní jednání, jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou. Omyl je upraven v § 583 nového občanského zákoníku.
- Neplatné bude ale i právní jednání, pokud se člověk se zdravotním postižením, který je plně způsobilý, stal obětí lichvy. Lichva je upravena v § 1796 nového občanského zákoníku a znamená, že druhá strana při uzavírání smlouvy zneužila tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti člověka s postižením a dala sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.

Jinak řečeno, neplatné právní jednání tedy je:

- pokud je člověk omezen ve svéprávnosti - ale pozor, jen pokud uzavře smlouvu v oblasti, na kterou se vztahuje omezení a která mu zároveň působí újmu;

- jedná v duševní poruše - duševní poruchou je zde myšlen stav, kdy člověk, který právně jedná, není schopen posoudit důsledky svého konkrétního právního jednání, protože jim například nerozumí, což může (a nemusí) být případ člověka s mentálním postižením, s duševním onemocněním v akutním stadiu, ale i člověka v seniorském věku;
- pokud je právní jednání v rozporu s dobrými mravy;
- pokud tento člověk jednal v omylu, do kterého byl uveden druhou stranou tohle je případ nějakého podvodu nebo manipulace ze strany toho, s kým uzavírá smlouvu;
- pokud se člověk se zdravotním postižením stal obětí lichvy.

Co dělat, když zjistím, že můj syn, dcera nebo jiný blízký uzavřel smlouvu nebo jinak právně jednal a tím uškodil sobě nebo někomu dalšímu.

1. Kontaktujte smluvní stranu nebo strany například firmu, se kterou byla smlouva uzavřena, a informujte ji, že smlouvu sjednal člověk, který:
 - a) je omezený ve svéprávnosti a tuto konkrétní smlouvu uzavřít neměl, smlouva ho poškodila, případně poškodila někoho jiného, a proto považujete tuto smlouvu za neplatnou podle paragrafu 581 OZ;
 - b) má mentální postižením a jednal v duševní poruše, protože smlouvě neporozuměl a nebyl schopen posoudit její důsledky, smlouva ho poškozuje, a proto namítáte její neplatnost podle paragrafu 581 OZ;
 - c) je podle vás neplatná z jiného zákonného důvodu porušení zákona, dobrých mravů, jednání v omylu apod. Tento důvod vždy uveďte.
2. Firma neplatnost přijme a strany si vrátí plnění (koupenou věc, půjčku a podobně).
3. Firma může taky na smlouvě trvat, pak se ale musí o plnění podmínek smlouvy soudit. Na soud se musí obrátit firma, která namítnutou neplatnost nepřijala, ne člověk se zdravotním postižením. Soud posoudí, jestli člověk podepsal smlouvu v duševní poruše či ne, zda mu způsobila újmu či ne a zda je platná nebo ne.

7. Odpovědnost a její posuzování

Od omezení svéprávnosti lidé očekávají, že člověka s postižením automaticky ochrání před důsledky jeho vlastní odpovědnosti, a také, že ochrání další osoby před odpovědností za člověka s postižením buď za škodu způsobenou jemu, nebo způsobenou jím. Je to skutečně pravda?

Odpovědnost za škodu - občanskoprávní odpovědnost

Nový občanský zákoník vychází ze zásady, že *každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to ho posoudit a ovládnout (§ 24)*. Pokud někdo způsobí škodu, je povinen ji nahradit. Každý je povinen chovat se tak, aby někomu nezpůsobil škodu na zdraví nebo majetku.

Je možné prokázat, že ten, kdo způsobil škodu (v zákoně je označen jako škůdce) nebyl schopen škodu zavinit, protože nedokázal své jednání posoudit a ovládat. Jedním z důvodů může být opět to, že tento člověk jednal v duševní poruše.

Zda člověk byl schopen posoudit své jednání a ovládat ho, se posuzuje vždy podle konkrétního případu, bez ohledu na omezení svéprávnosti tohoto člověka.

Prokáže-li se, že ten, kdo způsobil škodu, jednal v duševní poruše a škodu nezavinil, má poškozený právo na náhradu škody, pokud to dovolují majetkové poměry toho, kdo škodu způsobil (ale nezavinil).

Povinnost nahradit škodu má i ten, kdo nad jednáním škůdce zanedbal náležitý dohled (§ 2921). V praxi to znamená, že soud bude posuzovat i to, zda blízký člověk člověka se zdravotním postižením (rodič, sourozenec), asistent ze sociální služby nebo opatrovník, něco zanedbali. Od těchto lidí se ale neočekává takový dohled, který úplně vyloučí způsobení nějaké škody. Neznamená to tedy, že rodič, sourozenec, opatrovník nebo pracovník v sociálních službách vždy za člověka se zdravotním postižením odpovídá a musí ho stále hlídat a mít pod kontrolou. Zákon neříká, kdo je povinen vykonávat dohled, ani jak má náležitý dohled vypadat, to také záleží na konkrétní situaci. Náležitý dohled bude tedy posuzován s ohledem na zdravý rozum a přiměřenost situace. Pokud náležitý dohled nebyl zanedbán a zároveň člověk s postižením nemohl posoudit následky svého jednání nebo je ovládnout, nebude za škodu odpovědný nikdo.

Odpovědnost za trestný čin - trestněprávní odpovědnost

V souvislosti s trestní odpovědností mluvíme o:

- **Nepříčetnosti** = člověk v době spáchání trestného činu nemohl pro duševní poruchu ovládat své jednání nebo rozpoznat jeho protiprávnost
- **Zmenšené příčetnosti** = člověk v době spáchání trestného činu měl v důsledku duševní poruchy podstatně sníženou schopnost ovládat své jednání nebo rozpoznat protiprávnost činu.

Toto se opět posuzuje vzhledem ke konkrétnímu činu, člověku, okolnostem a posuzuje to soud. Jestliže soud uzná, že člověk se zdravotním postižením jednal v nepříčetnosti, nemůže tento člověk dostat trest. Může ale dostat uloženo ochranné opatření, například léčbu nebo pobyt v ústavu.

8. Svěřenský fond

Svěřenský fond je jednou z možností, jak umožnit lidem s mentálním postižením užívat majetek bez hrozby exekuce, prodání podvodníkům, zadlužení apod. Vznikne tak oddělený majetek, který je vlastně ničí. Tento vyčleněný majetek je jakoby obehnan zdí a tímto chráněn. Podobá se nadaci s tím rozdílem, že svěřenský fond na rozdíl od nadace nemá právní subjektivitu, není právnickou osobou, svěřenský fond bývá omezen v čase a není zde veřejnoprávní dohled. Majetek ve svěřenském fondu je zapsán do katastru nemovitostí s poznámkou „svěřenský správce“, ale zatím neexistuje žádný veřejný rejstřík nebo seznam svěřenských fondů⁷.

Důležité pojmy, které souvisejí se svěřenským fondem, jsou zakladatel, statut, správce, obmyšlený, dohled.

Jak svěřenský fond vzniká

Fond může být zřízen smlouvou nebo závětí (případně dědickou smlouvou). Zakladatel fondu uzavírá smlouvu se správcem, kterého pověří správou fondu.

Fond může vzniknout i závětí, majetek takto vyčleněný není předmětem dědického řízení a není nutné platit dědickou daň (pořízení pro případ smrti). Ve smlouvě dochází k vymezení majetku, který se vkládá do svěřenského fondu, a k určení účelu fondu – ten může být soukromý nebo veřejně prospěšný. Jakmile správce pověření od zakladatele přijme, vzniká svěřenský fond.

Zakladatel

Zakladatel může být kdokoliv, kdo vlastní nějaký majetek. Může jich být i více. Může to být právnická i fyzická osoba. Ve chvíli, kdy zakladatel vloží nějaký majetek do svěřenského fondu, přestává mít k tomuto majetku vlastnická práva. K majetku ve svěřenském fondu nemá vlastnická práva nikdo. Do fondu lze vložit movitý i nemovitý majetek, například peníze, dům, chatu, byt, cenné papíry.... Nelze však vložit družstevní byt. Zakladatel má právo jmenovat a odvolávat správce, určit člověka, který bude mít z fondu užitek, tzv. obmyšleného, příjemce plnění – má právo určit i podmínky, za kterých se tak bude dít a své rozhodnutí může změnit či zrušit. Má také právo dohlížet na činnost správce a vyžádat si dokumentaci. Majetek lze do fondu vkládat i po jeho vzniku a i jinými lidmi, než je zakladatel. Děje se tak na základě změny smlouvy. Vkladatel se ale nestává také zakladatelem fondu a nemá jeho práva, tím stále zůstává jen původní zakladatel.

Podmínky dalšího vkládání majetku určuje správce a je dobré ve statutu tyto podmínky rámcově definovat (například vklad je možný jen se souhlasem zakladatele, obmyšleného).

Status

Klíčovým dokumentem je pak statut, který musí být pořízen formou notářského zápisu.

Ve statutu by měly být napsané veškeré podmínky pro to, jak by měl být fond spravován.

Podmínky si stanovuje a sepisuje zakladatel. Je třeba si jej dobře promyslet a zvážit i konzultaci s právníkem. Součástí statutu by mělo být:

- označení svěřenského fondu,
- označení majetku, který je do fondu vložen,
- vymezení účelu svěřenského fondu,
- podmínky pro plnění ze svěřenského fondu,
- údaj o době trvání svěřenského fondu; není-li uvedena, platí, že fond byl zřízen na dobu neurčitou,
- má-li být ze svěřenského fondu plněno určité osobě (obmyšlenému), určení této osoby, nebo způsobu, jak bude obmyšlený určen,
- **Je třeba si dát pozor, aby v statutu byla jmenována osoba, která se má po zániku fondu stát vlastníkem majetku, protože pokud není určena tato osoba, majetek případně zpět zakladateli. Pokud ale zakladatel už například nežije, majetek případně státu.**

Správce

Jde o klíčovou osobu a je důležité vybrat opravdu osobu, která je důvěryhodná. Určuje jej zakladatel. Ten jej může i odvolat. Správcem může být v podstatě jen fyzická osoba. Právnícká osoba může být správcem jen v případě investiční společnosti. Správce nemá vlastnická práva, ale majetek ve fondu musí spravovat s péčí řádného hospodáře, což znamená s nezbytnou loajalitou a s potřebnými znalostmi a pečlivostí, a musí postupovat podle zákona.

Může s majetkem nakládat podle toho, co je nutné a prospěšné pro obmyšleného, může tedy nakupovat, prodávat, rozmnožovat. Správcem může být i zakladatel nebo obmyšlený, ale pak je nutné určit ještě dalšího, nezávislého, správce. Pokud je více správců, musí jednat společně a mají za povinnost pravidelně kontrolovat stav majetku. Správce vstupuje do právních vztahů a je uveden například v katastru nemovitostí jako správce svěřenského fondu. Správce má nárok na odměnu na práce.

Obmyšlený

V případě rodiny s člověkem s mentálním postižením je obmyšleným právě tento člověk.

Jedná se o člověka, kvůli kterému se svěřenský fond zakládá a majetek, který je do něj vložen, je založen za účelem zajistit bezpečné nakládání s majetkem ve prospěch člověka s mentálním postižením. Obmyšleným může být jeden člověk, více osob, právnická osoba. Ve statutu lze určit, kdo bude obmyšleným po smrti původního obmyšleného. Může se jednat i o právnickou osobu, která zastupuje cílovou skupinu, do které patří obmyšlený.

Dohled

Právo dohledu nad činností správce má zakladatel, obmyšlený a případně ten, koho zakladatel tímto právem pověří ve statutu fondu. Dohled tak může vykonávat třeba organizace, která pracuje s cílovou skupinou a má důvěru zakladatele. Správce na žádost musí umožnit kontrolu dokladů o svěřenském fondu, předložit vyúčtování, zprávu nebo jinou informaci o hospodaření či činnosti svěřenského fondu.

Zánik svěřenského fondu

Fond zaniká tehdy, je-li splněn účel vzniku fondu, a pokud byl založen na dobu určitou, tak po uplynutí této doby. O zániku fondu může také rozhodnout soud. V případě lidí s mentálním postižením bude pravděpodobně zánik fondu spojen se smrtí obmyšleného. Je proto dobré ve statutu určit, komu majetek po zániku fondu připadne.

Klady a zápory svěřenského fondu

- + nelze postihnout v exekučním či insolvenčním řízení
- + již nepadá do dědického řízení
- + dá se kombinovat hmotný a nehmotný majetek
- + dají se nastavit podmínky, dle individuálních potřeb a životních zvyků obmyšleného
- je nutné najít správce, ale mnohdy nikdo důvěryhodný v okolí není (zároveň je třeba brát v úvahu, že člověk může dostat odměnu za práci)
- fond podléhá zdanění a je nutné vést účetnictví
- zřízení fondu není zadarmo – notářský zápis se platí dle hodnoty majetku (notář + odhad majetku)

Příklad z praxe:

Jana a Petr N. se rozhodli založit svěřenský fond pro svého syna Martina N. Jana a Petr N. jsou zakladatelé a Martin je obmyšlený. Do fondu vložili tento majetek: účet, byt, spoluvlastnický podíl k pozemku, pozemek. Fond se zakládá za soukromým účelem, což je zajištění bytových a dalších sociálních potřeb v prospěchu obmyšleného. Martin má právo na majetek ve svěřenském fondu, který bude Martin postupně získávat za těchto podmínek: bude mu vyplácena každý měsíc určitá částka, je uvedena maximální výše a podmínky, za kterých může částka maximální výši překročit. Tato částka bude vyplácena do vyčerpání finančních prostředků svěřenského fondu. Dále má právo užívat byt, náklady na něj hradí obmyšlený alespoň do nějaké minimální výše, zbytek pak uhradí správce z majetku fondu. Pokud nestačí prostředky fondu, bude příslušný rozdíl uhrazen z jiných zdrojů. Pokud se obmyšlený odstěhuje, může správce byt pronajmout a zisk z pronájmu použít ve prospěch obmyšleného. Správci můžou v přiměřené míře kontrolovat, jak obmyšlený finanční prostředky využívá. Pokud by se zjistilo, že obmyšlený nepoužívá finanční prostředky na uhrazení nákladů běžného života, je správce povinen pozastavit plnění z fondu obmyšlenému. Správcem fondu jsou určeni rodiče obmyšleného a další nezávislý správce, rodinný přítel. Pokud dojde ke smrti správce, nebo dlouhodobé zdravotní indispozici, zakladatel jmenuje nového správce. Ve statutu je také určena oprávněná osoba, která může určit správce, pokud již zakladatelé nežijí. Právo dohledu mají zakladatelé a jimi určené oprávněné osoby. Majetek ve fondu není možné snížit, ale je možné jej zvýšit nebo upravit. Zakladatelé mají právo majetek ve fondu zvýšit či jinak upravit, musí ale vždy dojít ke změně statutu. Vkládat majetek do fondu můžou i další osoby. O správě vloženého majetku rozhoduje správce. Svěřenský fond se zřizuje na dobu určitou, po dobu trvání života obmyšleného. Po smrti obmyšleného je majetek převeden na zakladatele. Pokud nežijí, správce určí, na koho majetek převede. Může to být buď dcera zakladatele, nebo potomci obmyšleného, pokud je bude mít.

9. Slovníček pojmů

▼ Pojem

Disponent bankovního účtu

člověk, který může nakládat s penězi, které jsou na účtu někoho jiného. Je to možné pouze u některých bank a účtů. Majitel účtu musí s tím, že jeho účet bude moci obsluhovat ještě někdo jiný, souhlasit. Například účet může mít člověk s mentálním postižením a disponentem může být někdo z rodičů.

Disponenční právo

právo nakládat s penězi, které jsou na účtu někoho jiného. Je to možné, jen pokud majitel účtu souhlasí a banka to umožňuje.

Invalidní důchod

důchod pro osoby, které ještě nejsou v důchodovém věku (nedosáhly 65 let), ale protože jsou nemocní nebo mají postižení, nemohou pracovat.

NOZ

zkratka pro nový občanský zákoník

Plná moc

plná moc se uděluje, když někdo potřebuje podepsat nějakou smlouvu, žádost, přihlášku a podobně, ale nemůže to udělat sám, protože je nemocný, neumí se podepsat, je někde v zahraničí atd. Plnou moc dá člověk druhé osobě k tomu, aby tuto konkrétní záležitost za něj vyřídila.

Podpůrce

člověk, který :

1. pomáhá, podporuje a asistuje člověku s mentálním postižením nebo duševním onemocněním.
2. je oficiálně schválený soudem jako podpůrce člověka se zdravotním postižením v rámci smlouvy o nápomoci, kterou zavádí nový občanský zákoník.

Podporovaný

člověk se zdravotním postižením, který:

1. má v rámci smlouvy o nápomoci soudem stanového podpůrce;
2. má asistenta nebo jiného podpůrce, který mu pomáhá s vyřizováním vlastních záležitostí, s hygienou, trávením volného času a podobně;

Podporované rozhodování

člověk s mentálním postižením se rozhoduje a podpůrce mu pomáhá rozhodnutí udělat.

Právní jednání

obecně platí, že právní jednání je projev vůle člověka ohledně nějaké záležitosti, která má pro něho právní důsledky. Většinou půjde o taková rozhodnutí, kde budou hrát roli peníze. Něco koupíme nebo se domluvíme, že budeme za něco pravidelně platit (např. nájemní smlouva). Ale může se jednat i například o podání nějaké žádosti na úřadě či návrhu k soudu, dokonce může jít i o uzavření manželství.

Právní úkon

v novém občanském zákoníku se už tento termín neuzivá a místo něj se užívá termín **právní jednání**.

Omezení svéprávnosti

právní institut, který slouží k ochraně lidí, kterým hrozí na základě jejich jednání závažná újma a nelze to řešit mírnějším opatřením. O omezení svéprávnosti rozhoduje soud, který také musí rozhodnout, v čem člověka omezí. Soud také musí člověku, který je omezen ve svéprávnosti, jmenovat opatrovníka.

Opatrovník

osoba, která jedná za člověka, který je omezený ve svéprávnosti v těch oblastech, ve kterých rozhodl soud, že je omezený a nemůže v nich jednat sám. Je to také osoba, která pomáhá člověku, kterému byl stanoven opatrovník bez omezení svéprávnosti.

▼ Pojem

Opatrovanec

člověk, který má opatrovníka.

Opatrovnická rada

opatrovnickou radu může, ale nemusí, mít člověk, který má opatrovníka. Opatrovnická rada kontroluje opatrovníka a dává mu souhlas s některými rozhodnutími. Je složena z nejméně tří blízkých osob z okolí opatrovance. Opatrovníka pak nemusí tolik kontrolovat soud.

Smlouva o nápomoci

nový právní institut, který nový občanský zákoník zavádí. Tuto smlouvu schvaluje soud. Je uzavírána mezi podpůrcem tím, kdo pomáhá, a podporovaným, tím, kdo pomoc potřebuje. Podporovaný, například člověk s mentálním postižením, podepisuje smlouvy, formuláře i žádosti sám a podpůrce mu jen pomáhá. Radí mu, chodí s ním na jednání a může namítat neplatnost právního jednání člověka, kterého podporuje.

Svěřenský fond

je nový způsob, jak zajistit majetek. Svěřenský fond funguje podobně jako nadace. Do fondu můžete vložit majetek, určit správce majetku a také osobu, které půjdou z tohoto majetku výnosy, nebo která bude tento majetek využívat.

Tělesná integrita

duševní i tělesná celistvost. Tělesná celistvost znamená, že nikdo neporušuje vaše tělo. Neuřízne vám bezdůvodně prst nebo ucho. Duševní celistvost už je složitější popsat, ale v podstatě to znamená, že nikdo nesmí vaše chování manipulovat, například pomocí hypnózy nebo léků. Tyto termíny se objevují v novém občanském zákoníku občanský zákoník chrání tělesnou i duševní integritu každého člověka a používají se hlavně ve vztahu ke zdravotnickým úkonům.

▼ Pojem

Zastoupení členem domácnosti

nový právní institut obsažený v novém občanském zákoníku. O zastoupení členem domácnosti rozhoduje soud. Zastoupený musí souhlasit. Zástupce pak za člověka, kterého zastupuje, vyřizuje ty záležitosti, které nezvládá sám. Zastoupení lze využít i u lidí s mentálním postižením.

Zbavení způsobilosti k právním úkonům

právní termín, který byl užíván v době platnosti předchozího občanského zákoníku. Termín „způsobilost k právním úkonům“ byl nahrazen termínem „svéprávnost“. Zbavit někoho svéprávnosti, nebo dříve způsobilosti k právním úkonům, už podle nového občanského zákoníku není možné. Lze pouze omezit ve svéprávnosti.

Zmocněnec

člověk nebo organizace pověřený jednat jménem jiné osoby nebo instituce.

Způsobilost k právním úkonům

termín, který byl užíván v době platnosti předchozího občanského zákoníku a v novém občanském zákoníku byl nahrazen termínem svéprávnost.

10. Přílohy vzory návrhů

VZOR - Návrh navrácení svéprávnosti

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Navrhovatel: Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Posuzovaný: Josef Novák, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Návrh na navrácení svéprávnosti Josefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Dne 1. 1. 2014 byl posuzovaný omezen ve svéprávnosti podle nového občanského zákoníku rozsudkem Okresního soudu v Ostravě (doplnit, který soud; pokud víte, uveďte i spisovou značku). Protože se domnívám, že jsou důvody pro navrácení svéprávnosti, podávám tímto návrh na navrácení svéprávnosti u posuzovaného.

Obsah)

Můžete popsat, proč se domníváte, že by měla být svéprávnost navracena. Zkuste zejména popsat samostatnost posuzovaného, v jakých oblastech je samostatný a v jakých oblastech postačuje např. neformální podpora rodiny. Popište, co všechno zvládá, jak se například rozvinuli jeho schopnosti, dovednosti, kdo mu pomáhá, například sdružení, nebo využívá sociální službu, apod. Zkuste se zaměřit na popis toho, proč vážná újma v dané oblasti, jak byl omezen ve svéprávnosti, vůbec nehrozí.

Alternativa 1)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že není vhodné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil v místě bydliště na adrese Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2. Navrhovatel ví, jak s posuzovaným komunikovat a může soudu v tomto směru napomoci.

Alternativa 2)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že je možné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil na jednání.

Jako přílohu přikládám aktuální lékařskou správu.

V Praze dne 1. 5. 2014

Jan Novák

(doplnit podpis)

Příloha: Aktuální lékařská správa o zdravotním stavu posuzovaného

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Navrhovatel: Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Posuzovaný: Josef Novák, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Návrh na úpravu svéprávnosti Josefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Vážený soude,

podávám tímto návrh na zahájení řízení o svéprávnosti u pana Josefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2 z důvodu, že omezení svéprávnosti je v zájmu pana Josefa Nováka, hrozí mu jinak závažná újma a nepostačí mírnější a méně omezující opatření.

Obsah)

Popište konkrétně, jaká újma by panu Novákovi hrozila a proč je podle Vás potřebné přistoupit k omezení svéprávnosti. Máte-li bližší představu, jak by měla ochrana konkrétně vypadat, například s jakou částkou by už měl hospodařit opatrovník, napište to. K návrhu je potřebné připojit lékařskou správu.

Alternativa 1)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že není vhodné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil v místě bydliště na adrese Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2. Navrhovatel ví, jak s posuzovaným komunikovat a může soudu v tomto směru napomoci.

Alternativa 2)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že je možné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil na jednání.

Zároveň navrhuji, aby opatrovníkem byl ustanoven Jan Novák, navrhovatel a otec posuzovaného.

V Praze dne 1. 5. 2014

Jan Novák
(doplnit podpis)

Příloha: Aktuální lékařská správa o zdravotním stavu posuzovaného

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Navrhovatel: Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Posuzovaný: Josef Novák, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Návrh na úpravu svéprávnosti Josefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Dne 1. 1. 2004 byl posuzovaný zbaven způsobilosti k právním úkonům rozsudkem Okresního soudu v Ostravě (doplnit, který soud; pokud víte, uveďte i spisovou značku). Doposud nebylo zahájeno řízení o svéprávnosti, proto navrhovatel podává tímto tento návrh na úpravu svéprávnosti v souladu s § 55 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Navrhovatel má za to, že je na místě upravit svéprávnost posuzovaného a zohlednit oblasti, kde hrozí závažná újma. Jako přílohu přikládá aktuální lékařskou správu.

Alternativa 1)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že není vhodné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil v místě bydliště na adrese Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2. Navrhovatel ví, jak s posuzovaným komunikovat a může soudu v tomto směru napomoci.

Alternativa 2)

S ohledem na § 56 odst. 2 občanského zákoníku, navrhovatel má za to, že je možné předvolávat posuzovaného na jednání a navrhuje soudu, aby se osobně s posuzovaným seznámil na jednání.

Zároveň navrhuje, aby opatrovníkem zůstal dosavadní opatrovník, tj. otec posuzovaného, který je zároveň i navrhovatel.

V Praze dne 1. 5. 2014

*Jan Novák
(doplnit podpis)*

Příloha: Aktuální lékařská správa o zdravotním stavu posuzovaného

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Navrhovatel: Josef Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Návrh na ustanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti

Zletilý Josef Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2 podává tímto návrh na ustanovení opatrovníka podle § 469 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z důvodu, že mu zdravotní stav působí potíže při správě jeho jmění nebo při hájení jeho práv a má za to, že není důvod pro omezení svéprávnosti.

Zároveň navrhuje, aby soud určil jako jeho opatrovnici jeho matku Martu Novákovou, nar. 1. 1. 1962, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2, a to postupem podle § 464 občanského zákoníku.

V Praze dne 1. 5. 2016

Josef Novák (doplnit podpis)

SMLOUVA O NÁPOMOCI

Níže uvedeného dne, měsíce a roku ujednali:

Jan Novák, nar. 1. 1. 1960,
bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

a

Marta Nováková, nar. 1. 1. 1962,
bytem, Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2
jako podpůrci

a

Josef Novák, nar. 1. 1. 1985
bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2
jako podporovaný

Smlouvu o nápomoci

I.

Podpůrci se touto smlouvou o nápomoci zavazují, že budou se souhlasem podporovaného přítomni při jeho právních jednáních, poskytnou mu potřebné údaje, sdělení a budou mu nápomocni radami. Tato podpora může být poskytována u všech právních jednání podporovaného, podle jeho volby, včetně poskytování zdravotní a sociální péče podporovanému.

II.

Podpůrci poskytují nápomoc společně nebo i samostatně. Je-li poskytnuta nápomoc jedním z podpůrců, má povinnost informovat druhého podpůrce o rozhodnutích a právních jednáních, při kterých nápomoc poskytl.

III.

Podpůrci se zavazují, že neohrozí zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na jeho úkor bezdůvodně neobohatí.

IV.

Podpůrci postupují při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného. Pokud podporovaný právně jedná s nápomocí v písemné formě, připojí podpůrce nebo podpůrci svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl nebo poskytlí.

V.

Podporovaný bere na vědomí, že podpůrci mohou namítat neplatnost jeho právního jednání, způsobí-li si jím újmu. Podpůrci mohou namítat neplatnost právního jednání jenom společně, nelze-li tomu rozumně odporovat, např. z důvodu nemoci nebo jiného důvodu na straně jednoho z podpůrců.

VI.

1. Podporovaný může tuto smlouvu kdykoliv ukončit.
2. Podpůrce tak může učinit výpovědí s výpovědní lhůtou, která činí patnáct dnů od doručení výpovědi podporovanému. Lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni, ve kterém byla výpověď doručena podporovanému.
3. O ukončení nápomoci informuje podpůrce vždy soud.

VII.

1. Smlouva se uzavírá na dobu neurčitou.
2. Smlouva nabývá účinnosti dnem schválení soudem.
3. Obě strany potvrzují, že své podpisy připojují na důkaz své pravé a svobodné vůle.

V Praze dne 2014

Podpůrce:

.....
podpis

.....
podpis

V Praze dne 2014

Podporovaný:

.....
podpis

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Zastoupený: Josef Novák, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Zástupci:

a) Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2,

b) Marta Nováková, nar. 1. 1. 1962, bytem, Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Oznámení o zastoupení členem domácnosti

Zletilému Josefovi Novákovi, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2 brání duševní porucha samostatně právně jednat. Z toho důvodu jsme mu jako jeho rodiče dali dne 1.5.2014 na vědomí, že ho budeme zastupovat ve smyslu § 49 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a srozumitelně jsme mu vysvětlili povahu a následky zastoupení. Náš syn zastoupení přijal.

Z toho důvodu žádáme soud, aby schválil zastoupení členem domácnosti u Josefa Nováka, nar. 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2, a konkrétně schválil tyto zástupce:

a) Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2,

b) Marta Nováková, nar. 1. 1. 1962, bytem, Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

Zároveň se zástupci zavazují, že budou dbát o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv i o to, aby způsob jeho života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i jeho zvláštním představám a přáním.

Zástupci jsou si plně vědomi, že zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného a nejsou oprávněni udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity s trvalými následky, například operace, apod.

Pokud se zástupce zastoupení vzdá nebo pokud zastoupený zastoupení odmítne nebo pokud bude jmenován opatrovník nebo schválená smlouva o nápomoci, zástupci o této skutečnosti informují soud.

V Praze dne 1. 5. 2014

Jan Novák a Marta Nováková

(doplnit podpisy)

ZÁPIS ZE SCHŮZE O USTANOVENÍ OPATROVNICKÉ RADY

V dne

Opatrovník:

A) SVOLAL OPATROVNICKOU SCHŮZI, NA KTERÉ SE ZÚČASTNILI

1. jméno:, **datum narození**
adresa
kontakt (tel.), **podpis**

2. jméno:, **datum narození**
adresa
kontakt (tel.), **podpis**

3. jméno:, **datum narození**
adresa
kontakt (tel.), **podpis**

4. jméno:, **datum narození**
adresa
kontakt (tel.), **podpis**

5. jméno:, **datum narození**
adresa
kontakt (tel.), **podpis**

B) OSOBY PŘÍTOMNÉ NA SCHŮZI ZVOLILY TOHOTO ZAPISOVATELE

jméno:

podpis zapisovatele, že souhlasí:

C) BYLI ZVOLENI TITO ČLENOVÉ A NÁHRADNÍCI OPATROVNICKÉ RADY

1) Za člena opatrovnické rady byl zvolen počtem hlasů:

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

Za náhradníka byl zvolen (vyplní se, pokud byl zvolen i náhradník):

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

2) Za člena opatrovnické rady byl zvolen počtem hlasů:

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

Za náhradníka byl zvolen (vyplní se, pokud byl zvolen i náhradník):

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

3) Za člena opatrovnické rady byl zvolen počtem hlasů:

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

Za náhradníka byl zvolen (vyplní se, pokud byl zvolen i náhradník):

Jméno:

Datum narození:

Adresa:

Kontakt (tel., email):

D) PROTI VOLBĚ ČLENA NEBO NÁHRADNÍKA PROTESTOVAL

Jméno:

Z důvodu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

V..... dne

Zapsal zapisovatel:

podpis zapisovatele

Okresní soud (doplnit adresu soudu)

Ke sp. zn.: (doplňte spisovou značku a jednací číslo řízení, je uvedena na písemnostech od soudu)

Plná moc

Já, níže podepsaný Jan Novák, nar. 1. 1. 1960, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

zmocňuji:

Josefa Nováka, narozeného 1. 1. 1985, bytem Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2

aby mne zastupoval jako zmocněnec v řízení o ----- (doplňte o jaké řízení se jedná - svéprávnosti, stanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti, schválení smlouvy o nápomoci, schválení zastoupení členem domácnosti)

Adresa pro doručování: Rumunská 320/14, 120 00, Praha 2, tel.:775249638,
e-mail: j.novak@seznam.cz

podpis

.....

Josef Novák

v Praze dne 9. 3. 2016

Zmocnění přijímám.

podpis

.....

Jan Novák

v Praze dne 19. 3. 2016

11. Přílohy - příklady

PŘÍKLAD - Návrh na stanovení opatrovníka

Okresní soud v B.
Národních hrdinů 1
600 00 B.

B., 23. března 2017

Návrh na stanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti

Navrhovatelka: Romana V., narozena 1. 1. 1973, bytem Filižonkova 1, B

Navrhovatelka Romana V. podává tímto návrh na stanovení opatrovníka bez omezení svéprávnosti podle § 469 občanského zákoníku Tadeáši V., narozenému 1. 1. 2000, bytem Filižonkova 1, B., z důvodu, že v příštím roce dosáhne zletilosti a zdravotní stav mu působí obtíže při správě jeho jmění a při hájení jeho práv. Navrhovatelka má za to, že není důvod k omezení svéprávnosti.

Navrhovatelka Romana V. je matka dotčeného Tadeáše V. Společně žijí v rodinném domě ještě s otcem dotčeného a dalším sourozencem. Dotčený Tadeáš V. navštěvuje Praktickou školu v B. Do školy ho doprovází matka, ze školy asistent. Dotčený Tadeáš V. se nikdy nepohybuje sám, vždy pouze s doprovodem někoho z rodičů, jiné blízké osoby nebo osobního asistenta. Není komunikativní, nedává se s cizími lidmi do řeči, spíše se jich bojí a kontakt s neznámými lidmi nevyhledává. V budoucnu, po ukončení studia plánují rodiče, že bude syn docházet do denního stacionáře. Rodina dotčeného nepřepokládá, že by dotčený Tadeáš V. zakládal pracovní právní vztahy, chtěl uzavřít manželství nebo využít volebního práva a to ani v budoucnu.

Dotčený Tadeáš V. bude potřebovat podporu při právních jednáních v oblasti sociálního zabezpečení, při žádosti o invalidní důchod, příspěvek na péči, v péči o své zdraví, při uzavírání smluv o poskytování sociální služby. Tuto podporu mu bude poskytovat navrhovatelka Romana V. a v současné chvíli mu již tuto podporu poskytuje jako jeho zákonná zástupkyně. Z tohoto důvodu se navrhovatelka domnívá, že dotčenému nehrozí závažná újma a ani nehrozí, že by závažnou újmu svým právním jednáním způsobil někomu jinému. Neexistuje tudíž důvod pro omezení svéprávnosti dotčeného Tadeáše V.

Navrhovatelka zároveň navrhuje, aby soud určil jako opatrovníci ji: Romanu V., narozenou 1. 1. 1973, bydlíště Filižonkova 1, B.

Romana V.

*Obvodnímu soud v P.
Národních hrdinů 1
100 00*

V P. dne 1. 1. 2016

Návrh na schválení smlouvy o nápomoci - odůvodnění

Odůvodnění:

Žádáme soud o schválení smlouvy o nápomoci mezi Anastázií M. a Růženou M. z důvodu, že Anastázie M. potřebuje podporu a nápomoc při vyřizování osobních záležitostí a správě svého majetku.

K situaci mé dcery Anastázie M.

S posuzovanou Anastázií M. bydlíme ve společné domácnosti. V roce 2011 jsem byla ustanovena, ve spolupráci se sociální správou, zvláštním příjemcem jejího důchodu. Tento dokument dcera podepsala a fakticky mám tak předala kontrolu nad hospodařením s jejími finančními prostředky. Po vzájemné ústní dohodě dostává dcera kapesné 100 Kč/den (tato částka je skutečně jen pro ni). Veškeré další potřeby – nákup oblečení, bot, platby mobilu a dalších věcí zajišťuji a platím já s použitím zbytku důchodu po platbách pojistek a výplatě kapesného. Ona sama si věci větší hodnoty nepořizuje.

Péči o zdravotní stav zajišťuji plně já. Termíny návštěv lékařů je schopna si zapsat do diáře, ale chodím s ní, protože informace od lékaře „nepobere“ (jak sama říká) a proto ji na veškerá vyšetření doprovázím. Můj doprovod je nutný z důvodu doporučení k dalším odborným vyšetřením a zejména v případě rozhodování o případné operaci.

Jednání s úřady, např. ohledně posudku pro posouzení zdravotního stavu pro účely dalších výplat, jako invalidního důchodu III. stupně, sociálních dávek apod., zajišťuji já. Dcera není schopna se ve vyplnění příslušných papírů sama orientovat. Plně mi ale v tomto směru důvěřuje a připojí svůj podpis. Úřední dopisy adresované přímo jí sice podepíše, ale předá mi je k přečtení a posouzení, co s tím dál.

V péči o domácnost se dělíme tak, že já určím, co je potřeba udělat, a požádám ji o provedení – např. mytí nádobí, úklid a praní prádla po mém předchozím roztřídění. Nákup potravin a vaření obstarávám já. Dcera je schopna pod mým dohledem udělat pomazánku, nakrájet chleba, připravit stůl před jídlem apod.

Orientaci v prostředí má, dokáže si vyhledat i na mapě příslušné místo (např. ulici) a ve spolupráci se mnou zjistit spojení a sama dojet na určené místo. S neznámými lidmi nekomunikuje.

K uzavření dohody o nápomoci

Za současných okolností se jako optimální řešení v situaci dcery jeví schválení smlouvy o nápomoci při rozhodování podle § 45 a násl. OZ.

Jako podpůrkyně se v přiložené smlouvě zavazuji, že budu dceři poskytovat podporu při jakémkoli právním jednání, u kterého mě o podporu požádá, nebo jehož potřeby si budu vědoma. Posuzovaná se naopak zavazuje mě o svých jednáních informovat a podporu k těm složitějším si vyžádat. Tak to v praxi probíhá i v současné době - posuzovaná při svém rozhodování asistenci a moji pomoc podpůrkyně chápe jako potřebnou, vyžaduje ji a aktivně jí využívá.

Jako podpůrkyně se dále zavazuji dovolávat se neplatnosti jejího jednání v případě, že by podporovaná jednala ke své újmě bez vyžádání podpory, nebo by se, ke své újmě, od jí doporučeného obsahu jednání odchýlila. V případě excesu v podobě právního jednání, kterým by si způsobila újmu, bych tak podle zákona a znění smlouvy měla jak možnost, tak i povinnost dovolávat se jeho neplatnosti. Z pohledu ochrany posuzované tak je nápomoc na základě smlouvy stejně silnou zárukou, jakou by bylo opatrovnictví.

Podpora poskytovaná na základě smlouvy o nápomoci je tak s to zajistit odpovídající standard bezpečnosti rozhodování Anastázie M., tedy takového bezpečí, aby nebyla vystavena nepřiměřenému/neobvyklému riziku.

Mezi dcerou a mnou, jako její matkou a navrženou podpůrkyní, existuje vztah důvěrný a funkční a fakticky jí svou podporu při přijímání právně relevantních rozhodnutí dlouhodobě poskytují. Schválením navržené smlouvy o nápomoci by pak bylo možné toto faktické postavení podpůrce dále závazně prokázat i třetím stranám a významně tak přispívat k zajištění právní jistoty při jejich jednáních s posuzovanou.

V příloze proto zasílám návrh příslušné smlouvy. Žádám o zrušení původního rozsudku a o schválení předkládané smlouvy.

Přílohy:

- Smlouva o nápomoci ze dne 24. 12. 2015

Podpis

PLNÁ MOC

Já, níže podepsaná

Josefa P., nar. 1. 1. 1958, bytem Majkov 1, 600 00 B.

*matka a soudem ustanovený opatrovník Oskara P., narozeného 1. 1. 1984, bytem Majkov 1, 600 00 B.
tímto*

zmocňuji

*manžela pana **Rostislava P.**, nar. 1. 1. 1964, bytem Majkov 1, 600 00 B.*

k tomu, aby mne zastupoval ve všech věcech a rozhodnutích za mého syna a opatrovance Oskara P., v souvislosti s jeho hospitalizací ve Fakultní nemocnici v Motole v Praze.

Tato plná moc se uděluje na dobu od 5. 9. 2016 do ukončení hospitalizace.

V B. dne 4. 9. 2016

Josefa P.

Zmocnitel

Výše uvedené zmocnění přijímám:

Rostislav P.

Zmocněnec

SMLOUVA O NÁPOMOCI

Níže uvedeného dne, měsíce a roku ujednali:

*Jaroslav T., nar. 1. 1. 1960 (otec podporovaného),
bytem Mumínková 1, P.*

a

*Leona T., nar. 1. 1. 1963 (matka podporovaného)
bytem Mumínková 1, P.*

a

*Radek T., nar. 1. 1. 1983 (bratr podporovaného)
bytem Filižonkova 1, P.*

a

*Petr T., nar. 1. 1. 1990 (bratr podporovaného)
bytem Grokova 1, P.*

jako podpůrci

a

*Stanislav T., narozen 1. 1. 1985,
bytem Mumínková 1, P.*

jako podporovaný

Smlouvu o nápomoci

I.

Podpůrci se touto smlouvou o nápomoci zavazují, že budou se souhlasem podporovaného přítomni při jeho právních jednáních, poskytnou mu potřebné údaje, sdělení a budou mu nápomocni radami. Zejména mu vysvětlí povahu a následky takového jednání a doporučí mu jeho obsah.

Tato podpora může být poskytována u všech právních jednání podporovaného, podle jeho volby, včetně poskytování zdravotní a sociální péče podporovanému.

II.

Podpůrci poskytují nápomoc společně nebo i samostatně. Je-li poskytnuta nápomoc jen některými podpůrci, mají tito povinnost informovat ostatní podpůrce.

III.

Pokud podporovaný ví, že je třeba učinit právní jednání, které vybočuje z rámce běžných záležitostí jeho každodenního života, zavazuje se sdělit tuto skutečnost některému z podpůrců a vyžádá si nápomoc potřebnou k jeho učinění.

Pokud si je potřeby učinit právní jednání ve věcech uvedených v předchozím odstavci vědom některý podpůrce, sdělí to podporovanému a nabídne mu nápomoc potřebnou k jeho učinění.

IV.

Podpůrci postupují při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného. Pokud podporovaný právně jedná s nápomocí v písemné formě, připojí podpůrce nebo podpůrci svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl nebo poskytli.

Pokud podporovaný jedná v rozporu s doporučením podpůrce, ten svůj podpis nepřipojí, může však uvést údaje o poskytnuté nápomoci.

V.

Podpůrci nesmí ohrozit zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na úkor podporovaného bezdůvodně obohacovat.

Podpůrce nejedná z titulu své funkce v záležitostech, které se týkají i jeho samého a kde by tak mohlo dojít ke střetu zájmů s podporovaným. Např. jde-li o přijetí rozhodnutí, které se týká dědického řízení, kterého je účasten podpůrce i podporovaný.

VI.

Pokud se kterýkoli podpůrce dozví o tom, že si podporovaný svým právním jednáním způsobil újmu, namítne neplatnost tohoto právního jednání.

Pokud se kterýkoli podpůrce dozví o tom, že si podporovaný působí závažnou újmu tím, že opakovaně právně jedná bez jeho nápomoci ve věcech, v nichž si ji podle této dohody měl vyžádat, nebo se významně odchyluje od podpůrcem doporučeného obsahu jednání, oznámí tuto skutečnost soudu.

VII.

1. *Podporovaný může tuto smlouvu kdykoli ukončit.*
2. *Podpůrce tak může učinit výpovědí s výpovědní lhůtou, která činí patnáct dnů od doručení výpovědi podporovanému.
Lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni, ve kterém byla výpověď doručena podporovanému.*
3. *O ukončení nápomoci informuje podpůrce vždy soud.*
4. *V případě úmrtí některého z podpůrců oznámí zbývající podpůrci tuto skutečnost soudu a tato smlouva zůstává nadále v platnosti až do počtu jednoho podpůrce.*

VIII.

1. *Smlouva se uzavírá na dobu neurčitou.*
2. *Smlouva nabývá účinnosti dnem schválení soudem.*
3. *Obě strany potvrzují, že své podpisy připojují na důkaz své pravé a svobodné vůle.*

V P. dne 1. 11. 2016

Podpůrce:

.....
podpis

.....
podpis

.....
podpis

.....
podpis

Podporovaný:

.....
podpis

12. Závěr

Zákony a filozofie týkající se podpory, ochrany a svéprávnosti lidí s mentálním postižením se budou jistě dále vyvíjet u nás i v cizině. Po téměř desetileté zkušenosti s novým občanským zákoníkem a možnostmi, které přinesl, vnímáme, že ne vše funguje ideálně. Přesto si myslíme, že je možné naplňovat nejdůležitější myšlenku, a to že by lidé s postižením neměli být automaticky vylučováni z rozhodování o svém životě, a naopak by měli být do rozhodování zapojeni v maximální míře a mít adekvátní podporu.

Velmi důležité je také to, jak jsou nastavené možnosti využívány v praxi a jak vyhovují samotným lidem s postižením a těm, kteří jim pomáhají a podporují je. Nastavení vhodného nástroje, případně jejich kombinace, není jednoduché. A často není jednoduché svoji představu pak obhájit u soudu. Může to být ale příležitost zamyslet se nad potřebami lidí, o které pečujete, a nastavit pro ně podporu a ochranu tak, aby vyhovovala právě jim, jejich celkové situaci a životní etapě, ve které se právě nacházejí. A také příležitost měnit zavedenou praxi, která bohužel za zákonem stále pokulhává.

Na závěr vám všem, kteří pečujete, pomáháte a podporujete lidi s mentálním postižením, přejeme hodně sil a energie pro tuto práci. Abyste mohli přistoupit k tomuto úkolu aktivně a kreativně s ohledem na potřeby, které váš blízký člověk s mentálním postižením má, ale i na potřeby, které máte vy. Je to nelehký úkol a my vám při jeho plnění nabízíme pomoc. Pokud se ocitnete v situaci, kdy si nebudete vědět rady, můžete se na naši organizaci, Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením, vždy obrátit.

Vážíme si vaší práce a těšíme se na spolupráci s vámi ve prospěch lidí s mentálním postižením.

Podpora ochrana a svéprávnost lidí s mentálním postižením podle občanského zákoníku

Pro ty, kteří pečují

Autoři textu:

Barbora Uhlířová, Maroš Matiaško, Jan Strnad ve spolupráci s Camille Latimier,
Pavlinou Mroczkowskou a Danou Kořínkovou

Revize textu: Barbora Uhlířová, Camille Latimier, Jana Stejskalová, Eva Kremlíková, Xenie Dočkálková,
Anna Blažková

Ilustrace a grafická úprava: Josef Hajný

Vytisklo studio STKI s.r.o.

© Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s., 3. rev. vydání, 2023

ISBN 978-80-88178-19-4

Vznik této publikace podpořili:

Publikace byla realizována za finanční podpory Úřadu vlády České republiky.

Publikace nereprezentuje názor Úřadu vlády České republiky a Úřad vlády České republiky neodpovídá
za použití informací, jež jsou obsahem této publikace.

Open Society Foundations v rámci projektu Black and White, který SPMP ČR realizuje ve spolupráci
s organizací Quip, z.ú.

Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, z. s. (SPMP ČR)

Je neziskové sdružení lidí s mentálním a kombinovaným postižením, jejich rodin a dalších odborníků, které působí na národní, regionální a lokální úrovni. Organizace hájí práva a zájmy lidí s mentálním a kombinovaným postižením a jejich rodin. Seznamuje veřejnost s problematikou mentálního postižení a snaží se odstraňovat předsudky a nesprávné představy o lidech s postižením, poskytuje sociální služby různého druhu, organizuje celoživotní vzdělávání a společenské akce pro lidi s mentálním postižením, rodiče, profesionály a veřejnost, připomínkuje zákony ovlivňující život lidí s mentálním postižením s cílem zlepšit podmínky života občanů s mentálním postižením.

Kontakt:

Karlínské náměstí 59/12,

186 03 Praha 8

Tel.: 776 237 799

E mail: spmp@spmpcr.cz

poradna@spmpcr.cz

Web: www.spmpcr.cz

Vznik této publikace podpořili:

Úřad vlády České republiky v rámci programu
Podpora veřejně účelných aktivit občanských sdružení
zdravotně postižených
Open society Foundations